

Voimaantunut vanhemmuus

Laadullinen tutkimus vanhempien kokemuksista perheasioiden
sovittelutyössä

Riikka Ylisaukko-oja

0246754

Pro Gradu – tutkielma, SSOS1317

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

2015

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Voimaantunut vanhemmuus. Laadullinen tutkimus vanhempien kokemuksista perheasioiden sovittelutyössä

Tekijä: Riikka Ylisaukko-oja

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ Sivulaudaturtyö Licensiaatintyö

Sivumäärä: 62

Vuosi: 2015

Tiivistelmä:

Pro Gradu – tutkielmani käsittelee vanhempien voimaantumista perheasioiden sovittelutyön seurauksena. Tutkielman tavoitteena on selvittää onko voimaantumista tapahtunut, millä tavoin voimaantuminen esiintyy vanhempien kokemuksissa ja mitä merkitystä näillä kokemuksilla on mahdollisesti ollut elämässä eron jälkeen. Lisäksi selvitän, kokevatko vanhemmat perheasioiden sovittelutyölle olevan jonkinlaisia kehittämistarpeita. Tutkielma on toteutettu vanhempien näkökulmasta, ja sen tarkoituksena on antaa avaimia ja näkökulmia lastenvalvojille työn toteuttamiseksi palvelunkäyttäjän tarpeesta työlle.

Tutkielma on laadullinen tutkimus, jonka aineisto koostuu kuuden vanhemman kertomuksesta omista kokemuksistaan lastenvalvojan työhön liittyen. Aineisto sisältää neljä sähköpostikertomusta ja kaksi teemahaastattelua. Analysoin aineiston fenomenologisesta näkökulmasta peilaten sitä työni keskeiseen, empowerment – teoriaan. Tutkielmasta selviää, että voimaantumista lastenvalvojan kanssa työskentelyn aikana ja seurauksena on vanhempien kokemusten mukaan tapahtunut, mutta kaikkiaan vanhemmilta saatu palaute kertoo, että työtä tulisi vielä kehittää asiakkaan tarpeita vielä paremmin vastaavaksi.

Avainsanat: erovanhemmuus, lastenvalvoja, perheasioidensovittelu, voimaantuminen

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

Sisälllys

1 Johdanto	1
2 Sukellus eron jälkeiseen vanhemmuuteen	5
2.1 Tutkimuksen keskeiset käsitteet	5
2.2 Ero lapsiperheessä.....	6
2.3 Lastenvalvojan työ	9
3 Teoreettinen näkökulma	14
3.1 Empowerment	14
3.2 Asiakassuhde perheasioiden sovittelutyössä.....	16
3.3 Vanhempien voimaantuminen perheasioiden sovittelutyön tavoitteena.....	18
4 Tutkimuksen toteuttaminen	22
4.1 Tutkimustehtävä.....	22
4.2 Tutkimuksen eettisyys	23
4.3 Aineistonkeruu	26
4.4 Fenomenologia.....	30
5 Toteutunut perheasioiden sovittelutyö	33
5.1 Ennako-odotukset, toiveet ja tarpeet.....	33
5.2 Asiakkuus käytännössä	35
6 Vanhemman kiitos ja kritiikki	38
6.1 Parantamisen vara	38
6.2 Kiitoksen sija	43
7 Takaisin pinnalle – johtopäätökset vanhempien kokemuksista	46
7.1 Voimaantumisen kokemus.....	46
7.2 Onnistunut perheasioiden sovittelutyö ja kehitystarpeet	49
8 Pohdinta	52
Lähteet	57
Liitteet	60
Liite 1. Kirjoituspyyntö.....	60
Liite 2. Saatekirje	61
Liite 3. Suostumuslomake.....	62

1 Johdanto

Vanhempien erilleen muuton ja eron kokee Suomessa vähintään 30 000 lasta vuodessa. Useimmiten eron jälkeen vanhemmat pyrkivät päättämään lastensa asioista yhdessä, ja suurimmassa osassa tapauksista yhteishuoltajuus onkin suotuisin vaihtoehto. (Valjakka 2002, 39 – 40.) Eroa harkittaessa ja siihen päädyttäessä saatavilla on monenlaista apua, niin vanhemmille kuin lapsellekin. Vuonna 2013 tekemässäni kandidaatin tutkielmassa paneuduinkin hieman tarkemmin sopimuspalvelutyöntekijän, tutummin lastenvalvojan, työnkuvaan – mikä ammattilaisen rooli on silloin, kun vanhemmat eroavat, jakavat huoltajuuden ja tarvitsevat tukea ja apua lapsensa asioiden järjestämiseen?

Kandidaatin tutkielmassa käyttämäni lähteet toivat selkeästi esiin sen, että vanhempien kokemuksia perheasioiden sovittelutyöstä ja lastenvalvojan kanssa työskentelystä on toistaiseksi tutkittu vielä melko vähän, ja ne tutkimustulokset, joihin itse aiheesta kiinnostuttuani perehdyin, olivat keskenään melko ristiriitaisia. Aino Kääriäinen (2008) haastatteli tutkimuksessaan erotilanteessa olevia ja olleita vanhempia siitä, millaista tukea he olivat kokeneet tarvitsevansa tilanteessaan. Kääriäisen yhteenveto tutkimuksesta oli, että tuen tarpeet olivat paitsi yksilöllisiä myös tiheästi muuttuvia, ja vanhempien oli ollut vielä pitkään eron jälkeenkin vaikea nimetä ja erotella, millaista tukea he olisivat eniten kaivanneet. Silti tutkimuksessa tuli ilmi, että viranomaisten keinot antaa vanhemmille heidän tarvitsemaansa ja odottamaansa tukea ja palvelua olivat rajalliset. Vanhemmat kokivat sopimuspalvelutyön usein niin sanotusti liian viralliseksi ja jopa jäykäksi. (Mt. 40 – 43.)

Joissakin tilanteissa vanhemmat olivat myös selkeästi pettyneet perheasioiden sovittelutyöhön, sillä työntekijältä oli odotettu vahvempaa tilanteeseen puuttumista, tapaamisen ohjaamista ja kannanottoa siihen, miten asioista tulisi sopia. Eräs Kääriäisen (2008, 41 - 43) haastatteleminen vanhemmista oli kokenut, ettei ollut saanut lastenvalvojalta edes vaadittavia juridisia neuvoja, mutta antoi kuitenkin positiivista palautetta siitä, että työntekijä oli ohjannut heidät heille sopivamman palvelun piiriin.

Puolestaan Kaisa Meriö-Mielonen (2011) on tehnyt Tampereen yliopistoon

kvalitatiivisen Pro Gradu -tutkielman perheasioiden sovittelusta asiakkaan näkökulmasta tarkastellen. Hän toteutti tutkimuksensa postikyselyinä Porin seudulla ja hänen tutkimuksensa keskeiset tulokset taas kertoivat, että perheasioiden sovittelutyöllä oli onnistuttu vastaamaan vanhempien keskeisiin odotuksiin ja vanhempien kokemukset työstä olivat olleet lähes poikkeuksetta positiivisia.

Itse suoritin syksyllä 2011 lyhyen, viisi viikkoa kestäneen käytännönopetusjaksoni lastenvalvojien ohjauksessa, mistä kiinnostukseni erovanhemmuuden teemaan alun perin syntyikin. Seurasin työntekijöiden työtapoja, jotka olivat mielestäni erilaisia ja toisistaan merkittävästikin poikkeavia. Tähän huomiota kiinnittäneenä keskustelin aiheesta lastenvalvojien kanssa, ja he totesivat, että lastenvalvojan työnkuvalle tai toimintatavoille ei ole selkeitä raameja lainsäädäntöä lukuun ottamatta, vaan he ovat toiminnasta pitkälti itse vastuussa. Koin, että lastenvalvojan työ oli selkeästi työntekijäriippuvaista. Tämän vuoksi halusinkin syventää kandidaatin tutkielmassani pintaraapaisemaani teemaa Pro Gradu tutkielmaksi - halusin selvittää vanhempien omaa näkemystä perheasioiden sovittelun vastaavuudesta vanhempien tarpeisiin vanhempien voimaantumisen näkökulmasta sekä sitä, millaisia parannusehdotuksia vanhemmilla mahdollisesti olisi työlle, millaisia tuen ja työn muotoja he kaipaisivat lisää.

Mielestäni ero lapsiperheessä on paitsi koko perhettä yhteisesti mullistava muutos, myös yksilökohtaisesti yksi elämän suurimmista kriiseistä. Kriisin käsitän tässä viitekehyksessä myös positiivisen muutoksen mahdollisuudeksi, mutta mielestäni prosessin moninaisuutta kuvaa parhaiten kriisin käsite. Ero lapsiperheessä tuo mukanaan lukuisia uusia tilanteita, joihin vain harva voi ja osaa varautua etukäteen. Se vaikuttaa väistämättä yksilön identiteettiin sekä minäkuvaan – ainakin hetkellisesti. Tämän vuoksi päädyin tutkimaan lastenvalvojan työtä, asiakkaan ja työntekijän välistä asiakassuhdetta voimaantumisen viitekehyksessä. En koe, että vanhemmat ovat eron jälkeen syrjäytyneitä tai muutoinkaan missään marginaalissa, josta heidät pitäisi voimaannuttaa, vaan näkemykseni on, että vanhemman voimaantuminen tarkoittaa ennen kaikkea onnistumista vanhemmuuden uudelleenrakentamisessa parisuhteen päättymisen jälkeen. Voimaantumisen kokemukseksi tulkitsen myös vanhemman selviytymisen erosta henkilökohtaisella tasolla. Vaikka lastenvalvojan tehtävä onkin ennen muuta lapsen aseman turvaaminen, näen työntekijällä olevan merkittävän positiivisen vaikuttamisen mahdollisuus vanhempienkin selviytymiselle.

Tutkimukseni keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

Ovatko vanhemmat kokeneet voimaantumista perheasioiden sovittelutyön avulla ja mitä merkitystä voimaantumisella on eron jälkeisessä vanhemmuudessa vanhempien kokemusten mukaan?

Mitä vanhempien mielestä onnistunut perheasioiden sovittelutyö on?

Onko lastenvalvojan työssä vanhempien kokemusten mukaan jotakin kehitettävää?

Kantavana teoreettisena viitekehystenä tutkimuksessani on voimaantumis- eli empowerment -teoria, jonka lisäksi lähestyn aineistoani myös asiakassuhdeteoriaa sivuten. Näkökulmani tutkimuksessani on vanhempien, ja tutkimuksen aineisto koostuukin kahden vanhemman teemahaastattelusta ja neljän vanhemman sähköpostikertomuksesta. Keskeisenä metodina aineiston analyysissä olen käyttänyt fenomenologiaa, eli pyrkinyt poimimaan aineistosta vanhempien keskeiset kokemukset ja määrittelemään niiden merkityksiä.

Mielestäni tutkimukseni on tärkeä siksi, että asiakkaan kokemuksia sosiaalityöstä ja -palveluista ei voida tutkia liikaa. Asiakkaat ovat keskeisessä asemassa palveluiden kehittämisessä, ja sosiaalityön tulisi mielestäni olla aina asiakaslähtöistä ja asiakaskeskeistä. Tämän vuoksi vanhempien näkökulmia, kokemuksia ja ajatuksia työstä kaivataan. Lisäksi kokemukseni lyhyeltä käytännönopetusjaksoltani vain vahvasti sitä näkemystä, että lastenvalvojenkin puolelta tällaiselle tutkimukselle on tilausta.

Lähden tutkimuksessani liikkeelle keskeisten käsitteiden määrittelyllä, minkä jälkeen sukellan hieman syvemmälle eroteemaan: käsittelen yleisesti eroa lapsiperheessä, siihen mahdollisesti johtaneita syitä, vaikutuksia ja näkökulmia. Tämän jälkeen paneudun lastenvalvojan työnkuvaan tarkemmin, erittelen lastenvalvojan keskeisiä työtehtäviä, vaatimuksia ja sitä määrittelevää juridiikkaa. Voimaantumista käsittelen tämän jälkeen yleisesti perehtyen empowerment -teoriaan ja asiakassuhteeseen perheasioiden sovittelutyössä. Tutkimuksen neljännessä luvussa kerron enemmän itse tutkimuksesta – tutkimustehtävästä, tutkimuksenteon eettisyydestä sekä aineistonkeruuvaiheesta. Tämän jälkeen paneudun aineistooni poimimieni keskeisten teemojen valossa. Seitsemännessä

luvussa vedän yhteen aineistosta tekemiäni keskeisiä johtopäätöksiä ja lopulta pohdin paitsi tutkimustuloksia, myös tekemäni tutkimuksen onnistumista ja tutkimusprosessia. Liitteinä tutkimuksen lopussa on kirjoituspyyntö, saatekirje sekä lomake tutkimukseen suostumisesta.

2 Sukellus eron jälkeiseen vanhemmuuteen

2.1 Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Työni viisi keskeistä käsitettä ovat *perhe*, *erovanhemmuus*, *lastenvalvoja*, *perheasioiden sovittelutyö* *sopimuspalvelutyö* sekä *voimaantumisen*. Tutkimuksessani perheen käsite kuvaa kahden aikuisen sekä heidän lastensa perustamaa yhteisöä. Eeva Valjakka (2002, 37) toteaa artikkelissaan, että perhe käsitteenä ja instituutiona on muuttunut radikaalisti alkuperäisestä tarkoituksestaan, eikä sitä ole enää lainkaan helppo määritellä. Avioliitto ei ole enää ainoa tapa tai malli yhteisen elämän pohjaksi, vaan yhä yleisemmin avoliitossa elävät aikuiset perustavat perheitä. Myös uusperheet ovat yleisiä, samoin sateenkaariperheet, eli perheet joissa aikuiset ovat samaa sukupuolta.

Perheiden moninaisuuden vuoksi ei ole työni kannalta oleellista määritellä erovanhemmuuttakaan rajoitetusti pelkästään avioliitosta eronneiksi vanhemmiksi, vaan käsitän erovanhemmuuden täysin samanlaiseksi, vaikka pariskunta olisikin elänyt avoliitossa. Myös vanhempien sukupuolen ja siitä riippuvat kokemukset palvelun laadusta olen halunnut rajata työni ulkopuolelle, sillä sukupuolittuneen vanhemmuuden ja sukupuolisyrynnän kokemusten tutkiminen on aiheena niin laaja, että se vaatisi kokonaan oman tutkimuksensa. Tämän vuoksi aineistoa analysoidessani olen nimennyt tutkimukseen osallistuneet vanhemmat ”V1”, ”V2” ja niin edelleen – en ole siis antanut heille esimerkiksi tekaistuja nimiä, jotta myös sukupuoli pysyy neutraalina. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat ovat kaikki eläneet heterosuhteessa ja osa myös uusperheessä.

Sosiaalityöntekijästä, joka tekee perheasioiden sovittelutyötä, käytän työssäni nimikettä lastenvalvoja. Lastenvalvoja -nimikkeen synonyymina käytän tutkimuksessani myös työntekijän käsitettä. Lastenvalvojan nimikkeellä työskentelevän sosiaaliviranomaisen toimenkuvaan kuuluvat myös isyydentunnustukset, jotka jäävät kuitenkin kokonaan tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Lastenvalvojan työhön kuuluu paitsi perheasioiden sovittelutyön toteuttaminen, myös vanhemmuuden selvityksen teko tuomioistuimen pyynnöstä huoltoriitatilanteessa. Lastenvalvojalla on ehdoton salassapitovelvollisuus. (Auvinen 2002, 121 – 123.) Käsitellen lastenvalvojan työnkuvaa tarkemmin tämän

tutkimuksen luvussa 2.3.

Perheasioiden sovittelutyöllä tarkoitan tutkimuksessani lastenvalvojan toteuttamaa työtä vanhempien kanssa - käytän perheasioiden sovittelutyön käsitettä siis yleisnimityksenä koko lastenvalvojan työnkuvasta (isydentunnustuksia lukuun ottamatta), en pelkästään perheasioiden sovittelua, joka on yksi sovittelutyöhön sisältyvä vaihe. Perheasioiden sovittelutyön synonyymina käytän tutkimuksessani myös käsitettä sopimuspalvelutyö. Tiivistetysti perheasioiden sovittelutyön tavoitteena on saada vanhemmat sopimaan yhdessä lapsensa huoltajuudesta, asumisesta, elatuksesta sekä muista mahdollisesta sovittelua vaativista asioista, ja tämän jälkeen tehdä asioista kirjalliset sopimukset. Työtä tehdään eroperheissä, joissa on alaikäisiä lapsia, ja se perustuu vapaaehtoisuuteen, eli laki ei suoranaisesti velvoita vanhempia perheasioiden sovittelutyön piiriin. Minkäänlaisia pitäviä, kirjallisia sopimuksia lapseen liittyen ei voida tehdä, mikäli vanhemmat ovat riitaisia lapsensa asioista, joten perheasioiden sovittelutyö on varsinkin tällaisissa tapauksissa hyvin tarpeellista. (Auvinen 2002, 121 - 122.; Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 41.)

Voimaantumisella tarkoitan tässä viitekehyksessä vanhempien voimaantumista omassa vanhemmuudessaan ja eron jälkeisessä perhe-elämässään. Tässä tutkimuksessa voimaantumista ei käsitellä marginaalin viitekehyksessä – vanhemmat eivät ole esimerkiksi syrjäytyneet erosta johtuen, vaan tutkimuksessa paneudutaan niihin kokemuksiin, jotka ovat edesauttaneet vanhempia omassa elämässään voimaantumista henkilökohtaisen kriisin jälkeen. Voimaantumisen kokemukset ovat yksilöllisiä, minkä vuoksi niitä on vaikea mitata tai määrittää, mutta etsin aineistostani yhtäläisyyksiä, jotka voidaan nimetä voimaantumisen kokemuksiksi. Olen suomentanut käyttämäni Empowerment – teorian voimaantumisteoriaksi, mutta käytän teoriasta silti nimitystä Empowerment. Voimaantumisen käsitettä käytän puolestani kuvaamaan itse ilmiötä, joka on kokemuksista poimittavissa.

2.2 Ero lapsiperheessä

Marjukka Litmala (2001, 12 - 14) on analysoinut Helsingissä tehtyjä avioerohakemuksia sekä -päätöksiä ja tutkinut näiden avulla avioeroprosessia. 1990-luvulta lähtien kehityskulku on ollut selvä: avioliittoja solmitaan yhä vähemmän, ja

niistä erotaan yhä enemmän. 2000-luvun taitteessa avioerojen määrä oli jo vakiintunut, mutta toisaalta avoliitot yleistyivät, ja yleistyvät edelleen. Yleisesti pidetään niin sanotusti hyväksyttävänä, jos avioeroon johtaneet syyt ovat esimerkiksi suhteen sisäisiä toimivuuden ongelmia, kun taas eroa esimerkiksi taloudellisista syistä ei mielletä kovinkaan järkeväksi. Hyvin harvinaisina pidetään eroja, jotka ovat aiheutuneet yhdestä tietystä syystä tai sattumuksesta, sillä yleisemmin ero on monen negatiivisen asian summa. (Mt. 12 – 14.) Syystä riippumatta seuraus on sama: ero on väistämättä suuri muutos ja usein kriisi, vaikka se lopulta olisikin kaikille osapuolille hyväksi. Miten tällaisesta kriisistä voi selvitä?

Riitta Jallinojan (2000, 162 - 163) mukaan avioero ei itsessään välttämättä ole katastrofi, vaan varsinainen katastrofi koetaan silloin kun tajutaan, ettei suhde voi päätyä muuhun kuin eroon. Vaikka ero olisi yhteinen päätös, useimmiten jompikumpi on joillakin tavoin hylännyt toisen ensin. Hylkääminen voi tapahtua konkreettisenä pettämisenä tai henkisenä hylkäämisinä, kuten puhumattomuutena tai sulkeutumisena. Hylätylle ero onkin usein vielä kipeämpi kokemus ja suurempi kriisi, sillä hylkääjä on ehtinyt sulatella prosessia pidemmän aikaa ja sopeutunut ajatukseen.

Eroprosessiin kuuluu olennaisena osana syiden ja syyllisten hakeminen: miten tähän päädyttiin, miksi, ja kumpi olisi voinut toimia toisin. Usein eronneet puoliset kertaavat sekä yhteistä että omaa menneisyyttään ja etsivät syitä eroon myös sieltä. Vaiheeseen kuuluvat usealla eroavalla puolisollla myös raskaat itsesyytökset. (Jallinoja 2000, 166 - 167.) Vaihe on epäilemättä merkittävä aiheen henkisen käsittelyn ja oman elämän jatkamisen kannalta, mutta mielestäni tulisi muistaa, että mikäli pariskunnalla on yhteinen lapsi, hänet tulisi jättää edellä mainittujen pohdintojen ulkopuolelle. Vaikka keskustelua askarruttavista asioista ja eron syistä haluttaisiin käydä eroamisen jälkeenkin, asioita ei tulisi käsitellä lapsen kuullen ja läsnä ollessa. Lapsen ei mielestäni tarvitse tietää tarkasti eroon johtaneita syitä, sillä tiedonsaannin riskinä on suuri luottamuspuola jompaankumpaan tai molempiin vanhempiin, sekä pahimmassa tapauksessa puolen valitseminen vanhempien välillä. Lapsen ei tulisi koskaan joutua välikappaleeksi vanhempien välienselvittelyihin tai riitoihin. Myös Françoise Dolto (2005) kirjoittaa aiheesta teoksessaan ja korostaa, että niin sanotun kolmiosuhteen lapsen, äidin ja isän välillä ei tulisi rikkoutua vanhempien erosta huolimatta. Kolmisuhde on kuitenkin suuressa vaarassa, mikäli lapsi kuulee vanhemmiltaan vain negatiivisia asioita toisistaan. (Mt. 13, 16 – 17.)

Kun erosta puolisoitten välillä on päätetty ja vanhemmat ovat muuttaneet erilleen, heidän keskinäinen suhteensa ei silti pääty kokonaan, jos heillä on yhteisiä lapsia – tai ainakaan sen ei tulisi päättyä. Eron jälkeen vanhempien suhde muuttuu muotoaan parisuhteesta vanhemmuussuhteeksi, jossa lapset ovat keskinäisen kanssakäymisen keskiössä. Marjo Kuronen (2003) on tehnyt tutkimuksen eron jälkeisistä perhesuhteista, ja keskittynyt siinä erityisesti vanhemmuussuhteeseen eronneiden aikuisten välillä. Kuronen on huolestunut avioeroista ja niiden yleisyydestä erityisesti siksi, että on mahdotonta sanoa tarkkaan, millä tavoin ero vaikuttaa lapseen. Lisäksi on huolestuttavaa, että avioliitto on vaikuttanut menettäneen niin suuresti merkitystään paitsi juridisesti myös moraalisesti. (Mt. 103 – 107.) Mikäli eroon liittyy myös lapsia, vanhemmuuden uudelleen muotouttamista ja perhe-elämän jatkamista parisuhteesta luopumisen jälkeen tuskin voidaan pitää kovin yksinkertaisena.

Sirpa Taskisen (2001) mukaan lapsi selviää vanhempien erosta todennäköisesti parhaiten, jos hänet on pidetty ympärillä tapahtuvista muutoksista ajan tasalla. Jos lapsi tuntee, että eron jälkeenkin hänen molemmat vanhempansa ovat tasapuolisesti läsnä hänen elämässään ja suhde molempiin vanhempiin on luonteva ja puolueeton, on suureen muutokseen helpompi sopeutua. Tärkeää on, että muutoksista keskustellaan lapsen kanssa (toki hänen ikänsä huomioonottaen) ja saadaan lapsi kokemaan, että negatiivisetkin tunteet on turvallista näyttää. Tähän kokemukseen vaikuttaa suuresti esimerkiksi vanhempien keskinäisen kommunikaation laatu, ja se, mitä he puhuvat toisistaan lapsen kuullen. (Mt. 13.)

Marjo Kurosen (2003) mukaan eron jälkeinen vanhemmuus on vahvasti sukupuolittunut. On yleistä, että lapsi jää asumaan äidin luo ja isästä tulee lasta tapaava ja elatusvelvollinen vanhempi. Vaikka tutkimusten mukaan yli puolella erovanhemmista on yhteishuoltajuus lapsistaan, huoltomuoto ei silti kerro koko totuutta: vanhemmuus on yhtä monimuotoista kuin on vanhempiakin, ja lapsista huolehtiminen sekä lapsen asioista sopiminen eron jälkeen on yksilöllistä. Vaikka sopimus lapsen asioista tehtäisiin asiantuntijan avustuksella, sopimuksen toteutus on silti vanhempien vastuulla ja täysin sovellettavissa. Kuronen korostaakin, että vanhemmuuteen kuuluu useita eri puolia ja tasoja, kuten huolenpito, tunteet, taloudellisuus ja kasvattaminen, ja kaikki vanhemmat toteuttavat näitä yksilöllisesti. (Mt. 107 – 114.)

Avoliittolaissa (16.4.1987/411) on määritelty, että tuomioistuimen tulee pyytää avioeroa hakevilta puolisoilta selvitys siitä, miten he aikovat hoitaa lapsensa asioita eron jälkeen ja toimia lasten edun mukaisesti. Eron jälkeen vanhempien tulee sopia lapsensa asumisesta, huollosta sekä elatuksesta. Sopimalla huollosta ja elatuksesta pyritään turvaamaan lapsen myönteiset suhteet molempiin vanhempiin erosta huolimatta. Sopimuksilla pyritään turvaamaan myös lähivanhemman taloudellinen pärjääminen eron jälkeen. Lähivanhemmalla tarkoitetaan sitä vanhempaa, jonka luona lapsi virallisesti asuu. (Airio 2010, 196 – 197.)

2.3 Lastenvalvojan työ

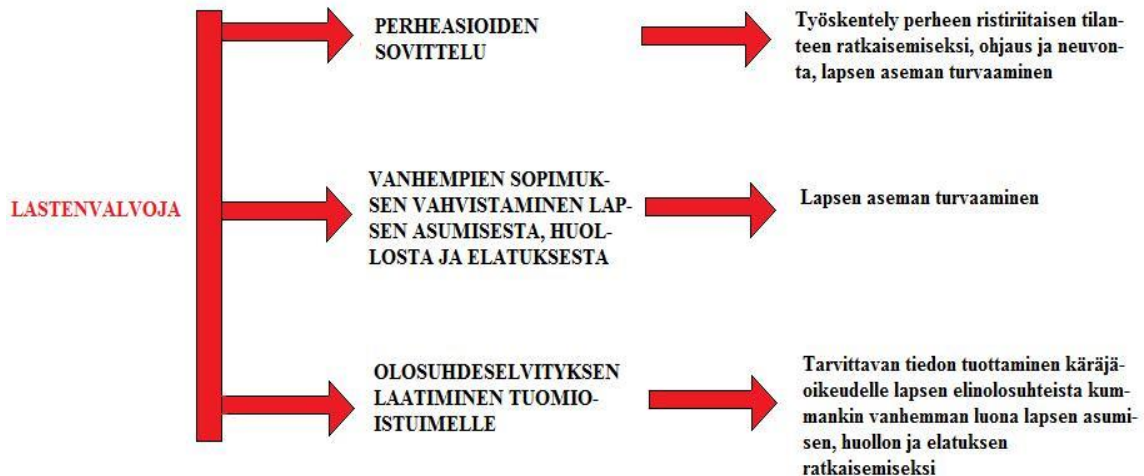
Sosiaalityön asiantuntijuus astuu kuvaan silloin, kun eronneet vanhemmat sopivat lastensa asioista ja vanhemmuuden jatkuvuudesta eron jälkeen. Lastenvalvoja toteuttaa työssään pääasiallisesti neljää tärkeää tehtävää: perheasioiden sovittelua, vanhempien sopimuksen vahvistamista, selvityksen laatimista tuomioistuimelle sekä täytäntöönpanosovittelua. (Antikainen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 194.) Tässä tutkimuksessa keskityn lähinnä perheasioiden sovitteluun ja sopimuksen vahvistamiseen. Lastenvalvoja voi toimia perheasioiden sovittelijana jo ennen avioerotilannetta. Mikäli vanhemmilla on keskinäisiä ristiriitoja tai muita oikeudellisia epäselvyyksiä esimerkiksi lapsensa elatuksesta eläessään avoliitossa, tai vanhemmat harkitsevat eroa, voidaan lastenvalvojaan ottaa yhteyttä. Avoliittolaissa määritellään, että lastenvalvojan työnkuvaan kuuluu antaa pyynnöstä apua ja tukea vanhemmille ristiriitojen ilmetessä. (ALL 16.4.1987/411)

Lapsen aseman turvaaminen on lastenvalvojan työn tärkein tavoite ja tehtävä. Kun vanhemmat sopivat lapsen asioiden hoitamisesta eron jälkeen, tulee lastenvalvojan varmistaa, että kaikkien toimenpiteiden ja sopimusten tulee olla lapsen edun mukaisia. Vanhempia tulee ohjeistaa hoitamaan lapsensa asiat niin, että kaikki häntä koskevat toimet edistävät ja varmistavat lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen. Mikään yksittäinen teko tai lasta koskeva päätös harvoin kuitenkaan ratkaisee lapsen edun, vaan kyse on kokonaisvaltaisesta toiminnasta. Lastenvalvojan tehtävänä onkin arvioida kokonaisuutta ja punnita eri tekijöiden yhteisvaikutuksia lapseen ja hänen

tulevaisuuteensa. Lapsella on näin halutessaan myös oikeus tulla kuulluksi omien asioidensa järjestämisessä, ja lastenvalvojan tulee turvata tämä oikeus. (Taskinen 2001, 43.)

Sosiaalitoimen edustajalla, eli lastenvalvojalla voidaan katsoa olevan niin sanotusti itsenäinen toimivalta tapaamisissa vanhempien kanssa niin kauan, kuin vanhemmat haluavat neuvotella lapsensa asioista ja pyrkiä yhteistyöhön. Tämä tarkoittaa sitä, että lastenvalvoja soveltaa ammattitaitoaan parhaaksi katsomallaan tavalla tapaamisissa vanhempien kanssa. Lastenvalvojalla on vanhempien kanssa työskennellessään kuitenkin yleinen ohjaus- ja neuvontavelvoite, mikä tarkoittaa työskentelyvelvoitetta paitsi lapsen edun turvaamiseksi, myös koko perheen hyvän tulevaisuuden ja elämänlaadun edistämiseksi. Mikäli vanhemmat eivät pääse sopimukseen lapsensa asioista huolimatta useista tapaamisista lastenvalvojan kanssa ja päätyvät viemään asiansa tuomioistuimeen, on sosiaalitoimi osallisena asiassa enää vain oikeustoimen pyynnöstä. (Taskinen 2001, 45 – 46.) Lastenvalvojalla ei siis ole päätösvaltaa vanhempien tekemien päätösten suhteen, vaan hän on tilanteessa ainoastaan opastamassa, antamassa neuvontaa esimerkiksi juridisissa kysymyksissä, ohjeistamassa vanhempia neuvotteluun ja yhteistyöhön sekä vahvistamassa vanhempien tekemät päätökset lapsensa asioista.

Lastenvalvojan työ vaatii monen tasoista osaamista, sillä se pitää sosiaalityön lisäksi sisällään laajaa juridista asiantuntijuutta ja jopa terapeutista lähestymistaitoa. Työskentely perheen kanssa pyritään pitämään mahdollisimman lyhytkestoisena, sillä sen nähdään olevan perheiden edun mukaista – mitä nopeammin sopimukseen lapsen asumisesta, huollosta ja elatuksesta päästään, sitä nopeammin perhetilanteen nähdään tasoittuvan, mikä on myös lapsen edun mukaista. Joskus, kun vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lastensa asioista, huoltoriidat ja myös asiakkuudet pitkittyvät ja siirtyvät käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Tällöin tuomioistuin pyytää usein lastenvalvojaa selvittämään lapsen elinolosuhteita molempien vanhempien luona huoltoriidan ratkaisemiseksi. (Auvinen 2002, 121 – 122.)

Kuvio 1. Lastenvalvojan keskeiset työtehtävät ja työn tavoitteet. Mukailtu Taskinen 2001, 46.

Kuvioon 1 tiivistin lastenvalvojan keskeiset työtehtävät ja työn tavoitteet Taskista (2001, 46) mukaillen. Perheasioiden sovittelutyössä aloitteen työlle tekevät lähes poikkeuksetta vanhemmat itse, mutta myös esimerkiksi lastensuojelun kautta vanhemmat voidaan ohjata perheasioiden sovittelutyön piiriin. Myös sopimuksen vahvistamisessa aloitteentekijänä ovat usein vanhemmat itse tai vaihtoehtoisesti myös tuomioistuin. Olosuhdeselvityksen laatimiseen toimeksianto lastenvalvojalle tulee tuomioistuimelta. (Mt. 46.) Kuvion viimeiseen sarakkeeseen tiivistin lastenvalvojan työtehtävien pääpiirteet ja keskeiset tavoitteet.

Perheasioiden sovittelutyössä voidaan katsoa olevan kolme eri vaihetta. Ensimmäinen vaihe on esisovittelun vaihe, jonka aikana vanhemmat voivat kertoa lastenvalvojalle tilanteestaan, käsitellä keskinäisiä ristiriitojaan ja keskustella tavoitteistaan vanhempina eron jälkeen. Tässä vaiheessa vanhempien kanssa tehtävä työ muistuttaa myös kriisi- ja terapiatyötä. Toinen vaihe on varsinainen sopimuspalvelun vaihe, jolloin työskennellään yhteisymmärryksen saavuttamiseksi lapsen asioissa. Lastenvalvoja voi laatia niin sanotun esisopimuksen ja käydä sen läpi vanhempien kanssa, kertoa sen ehdot ja avata sen konkreettisesti vanhemmille. Mikäli sopimukseen päästään heti, se allekirjoitetaan ja voidaan sopia vielä uudesta tapaamisesta esimerkiksi puolen vuoden päähän. Tällä tapaamisella voidaan toteuttaa työn kolmas vaihe, eli jälkityön vaihe. Jälkityön vaiheessa sopimukseen voidaan tehdä mahdollisia muutoksia mikäli vanhemmat kokevat sen tarpeelliseksi. Samalla lastenvalvoja voi tarkistaa lapsen tilanteen. (Taskinen 2001, 50.)

Kun vanhemmat tulevat lastenvalvojan luokse neuvottelemaan lastaan koskevista sopimuksista, on tämän lainkin velvoittamana pyrittävä luomaan luottavainen ja avoin ilmapiiri. Lisäksi työntekijän tulisi vetää tapaamisen ajan luontevaa keskustelua sekä perheenjäsenten että työntekijän itsensä välillä. Keskustelun tavoitteena on saada aikaan yhteisymmärrys vanhempien välille siitä, miten tilanteessa päästään eteenpäin: kuinka vanhempina jatketaan eron jälkeen, mistä kukin ottaa vastuunsa ja ennen kaikkea kuinka lapsen asema ja etu varmistetaan. Kun vanhemmat pääsevät yhteisymmärrykseen sovittavista asioista, lastenvalvoja avustaa vanhempia tekemään lain mukaiset huolto- ja elatussopimukset. Sopimukset voidaan tehdä määräaikaisiksi, esimerkiksi puolen vuoden tai vuoden ajalle, ja uusi tapaaminen voidaan sopia määräajan umpeutumisen lähestyessä. Uudessa tapaamisessa vanhemmat voivat kertoa nykyisestä tilanteestaan ja siitä, miten toimiviksi sopimukset on koettu. Lastenvalvoja on siis lain mukaan velvoitettu auttamaan ja tukemaan myös silloin, kun sopimuksen solmimisen jälkeen sen noudattamisessa on ilmennyt ongelmia tai ristiriitoja tai jokin ratkaiseva tekijä on muuttunut, ja sopimusta tulee tämän vuoksi päivittää. (ALL 16.4.1987/411; Auvinen 2002, 122 – 123.)

Koska lastenvalvoja työskentelee ennen kaikkea lapsen edustajana, on hyvä huomioida, että työssä vaaditaan muutakin kuin juridista osaamista. Esimerkiksi kasvatukselliset kysymykset saattavat nousta vanhempien tapaamisissa hyvin olennaisiksi, varsinkin olosuhdeselvitystilanteessa. Vanhemman kyvykkyys huolehtia lapsesta on ratkaiseva tekijä esimerkiksi mahdollisessa huoltoriidassa, vaikka sitä on jopa hankalaa arvioida (Auvinen 2005, 318 - 320). Uusia näkökulmia ja neuvoja kaivataan paitsi eron jälkeisen vanhemmuuden toteuttamiseen myös lasten pärjäämiseen kodin ulkopuolella – eron myötä lapsi joutuu usein vaihtamaan esimerkiksi koulua tai päiväkotia asuinpaikan vaihdoksen vuoksi, jolloin muun muassa kaverisuhteet saattavat huolettia vanhempia. Tällaisissa tilanteissa lastenvalvojan tulisi vastata vanhempien tarpeisiin, vaikka kasvatukselliset huomiot voivat olla kovin mielipiteellisiä ja usein kantaaottavia. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 42.; Vidén 2007, 111.)

Perheasioiden sovittelutyössä tulisikin muistaa korostaa myös vanhempien asiantuntijuutta. Sari Vidén (2007) on käsitellyt tätä artikkelissaan: vaikka vanhemmat kaipaisivat kasvatuksellisia neuvoja, ei heidän omaa asiantuntijuuttaan tule missään tilanteessa vähätellä, vaikka se perustuukin eri asioihin kuin ammattilaisten

asiantuntijuus. (Mt. 107 – 108). Myös Sally Holland (2004) käsittelee teoksessaan kasvatuksellisten neuvojen merkitystä kriisitilanteissa. Vanhemmuuden merkitystä ja tavoitteita ei tulisi unohtaa elämäntilanteesta riippumatta, ja usein kriisitilanteissa, kuten avioerossa, vanhemmuus onkin yksi tärkeimmistä motivaation lähteistä selviytymiselle. Usein vanhemmat tarvitsevat uusia näkökulmia ja mielipiteitä vanhemmuudelleen eron jälkeen. Neuvoja tarvitaan myös siksi, että lasten reagoidessa ja sopeutuessa eroon, uuteen tilanteeseen ja jopa ympäristöön, heidän odotuksensa ja tarpeensa vanhemmistaan muuttuvat, ainakin tilapäisesti. (Mt. 87 – 91.)

Lastenvalvojan työ on siis paitsi moninaista ja laaja-alaista, myös haastavaa siltä osin, ettei sille ole täysin selkeää raamitusta, sillä lastenvalvoja toteuttaa työssään itsenäistä toimivaltaa. Lait ja velvoitteet rajaavat työlle peruspiirteet, mutta jääkö jokin puuttumaan ja onko työ vanhempia voimaannuttavaa? Miltä osin työllä onnistutaan vastaamaan asiakkaan, eli vanhemman tarpeisiin erotilanteessa ja lapsen asioista sovittaessa entisen puolison kanssa?

3 Teoreettinen näkökulma

3.1 Empowerment

”Valtautuminen, englanniksi empowerment, on se sosiaalityön intervention tapa, joka on keskeisin osallistavan sosiaalityön toteuttamisen väline” (Juhila 2006, 120). Teoreettiseksi näkökulmaksi tutkimukseeni valitsin Empowerment -teorian. Käytän työssäni empowermentista suomennosta *voimaantuminen*, sillä mielestäni lastenvalvojan ja vanhempien välinen työskentely tähtää pitkälti vanhempien voimaantumiseen omassa vanhemmuudessaan eron jälkeen. Toinen suomennusvaihtoehto olisi ollut valtaistuminen, mutta varsinaista valtasuhdetta en vanhempien ja lastenvalvojan näe olevan, sillä vanhemmat ovat poikkeuksetta lapsensa vanhempia, ja tavanomaisissa olosuhteissa vain heillä on valta päättää sekä omaan vanhemmuuteensa että lapsensa asioista.

Lyhyesti Empowerment – teorian taustalla on ajatus siitä, että voimaantumiseen liittyy voiman ja kontrollin tunne suhteessa omaan elämään ja sen kehittymiseen. Voimaantuminen ei kuitenkaan ole ainoastaan tätä, vaan joillekin ihmisille voimaantuminen merkitsee pelkästään mahdollisuutta tähän, eli mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon, perehtyä itseään koskeviin asioihin ja pyrkiä aktiivisesti vaikuttamaan niihin. Kaiken tämän taustalla on kuitenkin tunne omasta identiteetistä, jotta oman asemansa ymmärtäminen suhteessa toimintaympäristöön on mahdollista. Voimaantuminen tarkoittaa myös kunnioitusta, luottamusta, tunnetta ryhmään kuulumisesta, vaikuttamisen mahdollisuutta sekä osallisuutta. Yleinen näkemys on, että voimaantuminen voi lähteä ainoastaan ihmisestä itsestään. (Siitonen 1999, 87 – 89.)

Vaikka voimaantuminen mielletään yksilön henkilökohtaiseksi toiminnaksi ja kokemukseksi, se voi tilanteesta riippuen olla joko prosessi tai päämäärä. Voimaantuminen voidaan nähdä myös niin sanotusti itseään ruokkivana tapahtumana – kun yksilö on kerran kokenut voimaantumista ja onnistumista oman tilanteensa ratkaisemiseksi, hän jatkaa mielellään työskentelyä asettamiensa tavoitteiden ja odotusten toteutumiseksi, vaikka prosessi tuntuisi hänestä itsestään jopa epämiellyttävältä tai turhauttavalta. Onkin yleistä, että voimaantumisen kokemuksia tavoittelevalle työlle asetetaan pienempiä välitavoitteita, joiden saavuttamisesta asiakas saa mielihyvän ja

toiveikkisuuden kokemuksia. (Hokkanen 2014, 42 – 43.)

Empowerment -teoriaa käytetään teoreettisena viitekehyksenä yleensä syrjäytymistä käsittelevissä tutkimuksissa. Tässä tutkimuksessa ei ole kuitenkaan kyse vanhempien syrjäytymisestä, vaan tarkastelen vanhempien voimaantumista nimenomaan omassa vanhemmuudessaan eron jälkeen. Lastenvalvojan työ ja rooli voi olla uskoakseni merkittävä vaikuttaja vanhempien voimaantumisessa uudessa, yhteistyövanhemman roolissa. Yhteistyövanhemmuudella tarkoitan tässä yhteydessä vanhemmuutta, jota toteutetaan eron jälkeen yhteistyössä toisen vanhemman kanssa parisuhteen päätyttyä.

Voimaantumiseen kuuluu olennaisesti itsearviointi ja itsetutkiskelu. Itsearviointi pitää sisällään oman elämänkulun, siihen vaikuttaneiden suurten muutosten läpikäyntiä ja identiteetin pohtimista, sekä tulevaisuuden suunnittelua kriisitilanteen jälkeen. (Räsänen 2014, 79.) Ero on elämänkulkuun suuresti vaikuttava tapahtuma, ja vaikuttaa väistämättä myös yksilön identiteettiin – ainakin hetkellisesti. Yksilö on todennäköisesti aiemmin mieltänyt itsensä puoliseksi ja vanhemmaksi, ja eron jälkeen edessä on uuden, itsenäisen elämänvaiheen ja vanhemmuuden yhteensovittaminen. Entinen puoliso on elämässä yhteisten lasten vuoksi tiiviisti läsnä ja uuden tilanteen omaksuminen voi viedä aikaa.

Juhani Räsänen (2014) jakaa kokonaisvaltaisen voimaantumisen viiteen osa-alueeseen: fyysiseen, emotionaaliseen, kognitiiviseen, henkiseen ja taloudelliseen voimaantumiseen. Näistä vanhempien voimaantumista tarkastellessa mielestäni tärkeimpinä voidaan pitää emotionaalista, kognitiivista, henkistä sekä jossakin mielessä myös taloudellista voimaantumista. Emotionaaliseen ja henkiseen voimaantumiseen kuuluu olennaisesti tunteiden käsitteleminen, tunnistaminen ja hallinta. Henkisellä voimaantumisella Räsänen tarkoittaa myös elämänhallintaa, uudessa elämäntilanteessa kehittymistä ja siitä oppimista. (Mt. 83.) Myös kognitiivinen voimaantuminen on mielestäni tärkeä osa-alue erovanhemmuutta käsiteltäessä, sillä vanhempien välinen kommunikointi eron jälkeen on avainasemassa yhteistyövanhemmuutta rakennettaessa.

3.2 Asiakassuhde perheasioiden sovittelutyössä

Voimaantumiseen ja sen mahdollisuuteen vaikuttaa olennaisesti myös asiakassuhde työntekijän ja asiakkaan välillä. Perheasioiden sovittelutyössä asiakassuhteen muodostumiseen ja onnistumiseen oman haasteensa luo työskentelyn lähtökohta ja asetelma – vanhemmilla eli asiakkailta on työskentelyn aikana ja erityisesti sen alkupuolella usein keskinäisiä ristiriitoja ja he elävät kriisin keskellä. Kuinka saada luotua ehkä tulenarkaankin tilanteeseen asiakassuhde, joka olisi kaikille osapuolille, myös lapselle, eduksi ja avuksi?

Asiakassuhdeteorian mukaan asiakassuhteen tulisi olla molemmille suhteen osapuolille antoisa ja tuloksellinen. Kumppanuussuhteen, yhteisen päätöksenteon, asiakkaan vastuunottamisen ja itsemääräämisen lisäksi suhteen peruspilareita ovat työntekijän aito huoli ja empatiakyky sekä asiakassuhteen tarkoituksen korostaminen – molempien osapuolien tulisi uskoa siihen, että työ todella on merkityksellistä ja että asiakas voi työn avulla muuttaa elämäänsä. (Compton ym. 2005, 81. 148.) Tähän liittyy mielestäni olennaisesti myös kokemus siitä, että asiakas kokee tullessaan ymmärretyksi ja saaneensa kaipaamaansa apua. Tämän vuoksi onkin pohdittava sitä, kohtaavatko vanhempien tarpeet ja sopimuspalvelutyön palvelutarjonta toisensa, ja onko onnistuneessa asiakassuhteessa tehdyn työn tuloksena vanhempien voimaantuminen?

Merja Laitinen ja Tarja Kemppainen (2010) käsittelevät tutkimuksessaan asiakassuhdetta ja asiakaskohtaamisen tuloksellisuutta sekä puutteellisuutta. Työntekijän tulee tiedostaa, että asiakkaan kohtaamiseen vaikuttavat aina muun muassa sekä työntekijän että asiakkaan kulttuurinen ja yhteiskunnallinen tausta, arvot ja uskomukset sekä näistä muodostuvat ennako-käsitykset. Työntekijän olisi kuitenkin tärkeintä pyrkiä luomaan asiakkaalle käsitys siitä, että työntekijä on luotettava ja toimii tilanteessa asiakkaan hyväksi ja edun mukaisesti. (Mt. 153)

Jäin pohtimaan työskentelyn toteuttamista perhesovittelutyössä Laitisen ja Pohjolan tutkimuksen pohjalta. Toki on tärkeää, että asiakkaat, tässä tapauksessa vanhemmat, kokevat työntekijän olevan niin sanotusti heidän puolellaan ja toimivan heidän hyväkseen. Lastenvalvoja on asiakassuhteessa kuitenkin ennen muuta lapsen, näkymättömän kolmannen osapuolen edustaja, mikä voi luoda ristiriitaa asiakassuhteeseen vanhempien kanssa. Toinen vanhempi saattaa kokea puolueellisuutta

työntekijän osalta, mikäli lastenvalvoja esittää oman kantansa esimerkiksi lapsen asuinpaikasta tai ilmaisee vaikkapa epäilyksensä sovitun järjestelyn toimivuudesta. Kun vanhempien välit ovat usein lastenvalvojalla asioidessaan riitaiset ja vanhempi käy läpi suuria huolen, pettymyksen ja katkeruudenkin tunteita lapseensa liittyen, vastakainasettelu lastenvalvojan kanssa on jossakin asiakassuhteen vaiheessa jopa todennäköinen. Miten siis työntekijänä luoda asiakassuhde, jossa vanhemmat pystyvät alusta asti luottamaan siihen, että työntekijä toimii paitsi lapsen, myös molempien vanhempien parhaaksi?

Kirsi Juhila (2006, 115 - 120) pohtii myös teoksessaan erilaisia asiakassuhteen malleja ja muotoja. Näistä tärkeimmäksi koen jo aiemmin mainitsemani kumppanuussuhteen. Kumppanuussuhteessa tehtävä sosiaalityö luo edellytyksiä esimerkiksi identiteetin muokkaamiseen, kasvuun ja kehitykseen – työntekijä työstää asiakkaan kanssa erilaisia elämänratkaisuja, valinnanmahdollisuuksia, kannustaa ja tukee asiakasta eteen tulevilla päätöksenteoilla. Työntekijä ei anna asiakkaalle valmiita toimintamalleja, vaan opastaa ja neuvoo. Näin asiakas osallistuu, päättää itse omasta elämästään, ottaa vastuuta ja saa positiivisia kokemuksia omasta vallankäytöstään.

Uskoakseni kumppanuussuhde olisi perheasioiden sovittelutyössäkin toimivin asiakassuhteen malli. Itse käytännönopetusjaksollani totesin useaan kertaan, että koska tarkastelun kohteena on niin henkilökohtainen asia kuin vanhemmuus, työntekijän toimiminen asiakkaan rinnalla ja kumppanina oli tuloksellisempaa kuin ylhäältä alas -malli, missä työntekijällä oli asiakkaalle jo valmis toimintatapa, ja asiakkaan eli vanhemman osallistuminen jäi verrattain vähäiseksi.

Toimivan asiakassuhteen rakentaminen perheasiainsovittelussa on haastavaa usein myös siksi, että tapaamisiin asiakkaan kanssa pyritään aina molempien vanhempien läsnä ollessa. Erotilanteesta ja lapsensa parhaasta vanhemmilla voi olla täysin erilainen käsityksensä, kuten myös lasten asioiden oikeasta hoitamistavasta eron jälkeen. Yleisesti sosiaalityössä pyritään näkemään asiakkaat yksilöinä, jotka ovat joutuneet ongelmalliseen ja haastavaan tilanteeseen – asiakasta itseään ei siis pidä nähdä ongelmallisena. Sosiaalityön tavoitteena on vahvistaa asiakkaan uskoa omiin kykyihinsä ongelmallisen elämäntilanteensa ratkaisemisessa. (Laitinen & Pohjola 2010, 29 – 32.) Perheasioiden sovittelussa tämä näkemys ja tavoite on jossakin määrin haastava, sillä perheasioiden sovitteluun hakeutuvat vanhemmat yrittävät ymmärtää myös eronsa syitä

lastenvalvojan luona asioidessaan. Vanhemmat voivat olla riitaisia ja syyttää vallitsevasta kriisitilanteesta toisiaan. Nämä tunteet saattavat vaikuttaa olennaisesti sillä hetkellä myös lasten asioista sopimiseen. Tämä tuo epäilemättä omat haasteensa asiakassuhteen toimivuuteen vanhempien ja lastenvalvojan välillä.

Myös Kaarina Mönkkönen (2007) kirjoittaa teoksessaan asiakassuhteen toimivuuden eettisistä haasteista. Esimerkiksi ajanpuute asiakastyössä on usein todellinen ongelma, sillä työntekijä itse haluaisi käyttää asiakkaaseen enemmän aikaa kuin työkiireiden ja -paineiden keskellä on mahdollista. Mönkkönen toteaa, että kumppanuussuhde asiakkaan ja työntekijän välillä voi jäädä vajaaksi, mikäli työntekijä on kiireinen ja ylityöllistetty. Asiakkaan kuunteleminen ja todellinen kohtaaminen voi jäädä vajaaksi, ja asiakas voi kokea, että hänen kuulemisensa sijaan työntekijä antaakin hänelle informaatio-tulvan, jota asiakkaan on haastavassa elämäntilanteessa vaikeaa omaksua ja ymmärtää. (Mt. 32.)

Asiakassuhteen muodostumiseen ja onnistumiseen vaikuttaa myös asiakkuuden kesto, joka pyritään perheasioiden sovittelussa pitämään mahdollisimman lyhyenä, kuten jo aiemmin toin esille. Työn voidaan katsoa onnistuneen, mikäli vanhempien asiakkuus lastenvalvojan kanssa on mahdollisimman lyhyt, sillä tällöin voidaan olettaa vanhempien hoitavan lapseensa liittyvät asiat sovussa ilman ulkopuolista apua. Keräämäni aineisto kuitenkin kertoo, että aina asiakkuuden lyhyt kesto ei tarkoita sen onnistumista. Palaan tähän myöhemmin aineistoa analysoidessani.

3.3 Vanhempien voimaantuminen perheasioiden sovittelutyön tavoitteena

Sosiaalityön onnistumisen edellytyksenä voidaan mielestäni pitää asiakaslähtöisyyttä, minkä vuoksi näen asiakkaan voimaantumisen yhtenä sosiaalityön tärkeimmistä tavoitteista. Mielestäni vanhempien kokemukset lastenvalvojan kanssa työskentelystä vaikuttavat merkittävästi työn kehittämisen mahdollisuuteen. Asiakaslähtöisyydellä on suuri rooli asiakassuhteen muodostumisessa ja onnistumisessa – miten vanhempi kohdataan, miten hänet huomioidaan, miten hänen kanssaan ollaan vuorovaikutuksessa. Kokeeko asiakas suhteen työntekijän kanssa olleen onnistunut vai epäonnistunut, onko se täyttänyt asiakkaan odotukset, onko työlle asetetut tavoitteet saavutettu.

Voimaantuminen nähdään keinona saavuttaa paras mahdollinen elämänlaatu eli näin ollen kyvyksi kontrolloida omia olosuhteita ja saavuttaa päämääriä. Voimaantuminen sisältää ajatuksen asiakkaan omaehtoisuuden lisäämisestä sekä prosessin tavoitteellisuudesta (Juhila 2006, 121; Hokkanen 2009, 317). Voimaantuminen asiakassuhteessa ei kuitenkaan mielestäni tarkoita sitä, että työn tavoitteena on asiakkaan täydellinen omaehtoisuus, vaan esimerkiksi työntekijän ja asiakkaan toimiva ja hyvähenkinen yhteistyö. Voimaantumisen onnistumisen lähtökohtana voidaan pitää yksilön kyvykkyyttä, asiantuntijuutta ja vahvuuksia. Näin ollen mielestäni myös työn lähtökohtana tulisi olla yksilön vahvuuksien etsiminen ja kyvykkyyden kartoittaminen, joiden pohjalta voimaantumista voidaan lähteä tavoittelemaan ja rakentamaan. Näkemykseni on, että voimaantumiseen ja sen kehitykseen voi vaikuttaa asiakassuhteessa myös negatiivisesti - jos esimerkiksi työntekijä osoittaa asiakasta kohtaan väheksyntää tai epäluottamusta, on paitsi luottamuksen muodostuminen, myös voimaantumisen saavuttaminen todella vaikeaa. Niinpä voimaantuminen ja sen mahdollisuus liittyy olennaisesti myös asiakkaan ja työntekijän väliseen suhteeseen ja sen toimivuuteen.

Eriyisen kiinnostavaa onkin asiakkaan voimaantuminen asiakassuhteen edetessä. Perheasioidensovittelun tärkeimmäksi tavoitteeksi voidaan mielestäni nimetä vanhempien voimaantuminen lastensa asioiden hoitamisessa ja oman vanhemmuutensa rakentamisessa eron jälkeen. Tällainen voimaantuminen tapahtuu epäilemättä prosessina, hiljalleen työskentelyn edetessä ja sen loppumisen jälkeenkin. Liisa Hokkanen (2009) pohtii artikkelissaan empowerment -teorian moniulotteisuutta ja korostaa, että yksilöllisellä tasolla empowermentilla kuvataan elämänhallintaa, kompetenssia ja vahvuuksia. Yksilön koetussa elämänlaadussa tapahtuva muutos on empowerment -pohjaiselle työlle riittävä päämäärä. (Mt. 318.)

Millaisen yksilön kokeman voimaantumisen perusteella voidaan sitten todeta työn täyttäneen tavoitteensa? Tulee huomioida, että vaikka asiakas kehittyisi asiakassuhteessa taitavaksi kommunikoijaksi ja asiakassuhde olisi molemmille osapuolille mieluinen, saattavat konkreettiset muutokset asiakkaan elämänlaadussa jäädä vähäisiksi. Tämän vuoksi voimaantumisen turvaamiseksi asiakassuhteen edetessä tulisi selvittää asiakkaan valmiuden sitoutua siirtämään työskentelyn tuloksia myös hänen henkilökohtaiseen elämäänsä konkreettisesti. (Mönkkönen 2007, 142 – 143.)

Juhani Räsänen (2014) vetää teoksessaan yhteen voimaantumisen mahdollisuudet. Hän esittää, että ihminen voi voimaantua ilman ulkopuolista apua, toisen ihmisen avustamana tai voimaantumista ei tapahdu edes avustamalla. (186.) Koska voimaantumista on vaikeaa mitata ja sen kokemus on aina yksilöllinen, itse kuitenkin uskon, että kaikella sosiaalityöllä on mahdollisuus voimaannuttaa – joskus voimaantumisen kokemuksta voi vain olla vaikeaa nimetä, tai se tapahtuu jo esimerkiksi paljon asiakassuhteen ja työskentelyn loppumisen jälkeen. Näin ollen empowermentia voitaisiin mielestäni käyttää olennaisesti lastenvalvojatyön pohjana, sillä perheasiainsovittelun tarkoituksena ja ensisijaisena tehtävänä on pyrkiä parantamaan koko perheen elämänlaatua.

Elämänlaatua voidaan tarkastella ja määrittää useista eri näkökulmista. Elämänlaadun määrittäjinä voidaan pitää yleistä hyvinvointia, ihmisen omaa tyytyväisyyttä elämäänsä, sekä onnellisuuden ja hyvänolon tunteen kokemuksia. Elämänlaatuun vaikuttavat hetkellisesti tai pitkäkestoisesti muun muassa suuret muutokset, niin harkitut kuin ihmisen omasta tahdosta riippumattomatkin. Suurina muutoksina elämässä voidaan pitää myös asteittaista muutosta, kuten vanhenemista. Yksilö voi kokea nämä sekä positiivisina että negatiivisina muutoksina, ja kaikki nämä kokemukset vaikuttavat myös yksilön voimaantumisen mahdollisuuteen. (Räsänen 2014, 188 – 189.)

Ero on ihmisen elämässä hyvin kokonaisvaltainen tapahtuma, joka muokkaa elämää, sen rytmiä ja rakenteita ainakin hetkellisesti täysin uudelleenlaisiksi. Onkin siis luonnollista, että erotilanteessa olevat kaipaavat ennen kaikkea tukea niin lähipiiriltään kuin työntekijältään, ja onnistumisen kokemuksia uuteen tilanteeseen sopeutuessaan. Aino Kääriäisen (2008) tutkimus erotilanteessa olevista ja olleista vanhemmista toi ilmi sen, että viranomaisten keinot antaa vanhemmille heidän tarvitsemaansa ja odottamaansa tukea ja palvelua olivat vanhempien itsensä mielestä rajalliset. Toisaalta on syytä näitäkin tutkimustuloksia peilattaessa muistaa, että kriisitilanteen keskiössä oleva vanhempi saattaa jopa loukkaantua viranomaisten antamista ohjeista tai neuvoista tunnemyllerryksensä ja käsiteltävien asioiden henkilökohtaisuuden vuoksi. Jälkikäteen tilanteen rauhoituttua saadut palvelut voivatkin tuntua hyödyllisiltä, vaikka niiden vaikutuksia aluksi olisi kritisoitu. (Mt. 40 – 41.)

Jäin kuitenkin miettimään Kääriäisen tutkimusta Guoný Björk Eydal ja Teppo Krögerin (2010, 11 – 14, 26 - 27) artikkelin valossa. Eydal ja Kröger ovat perehtyneet

lasten hyvinvointiin ja sosiaalityön käytäntöihin pohjoismaisessa perhetyössä. Pohjoismaita voidaan jopa nimittää edelläkävijöiksi siinä suhteessa, että asenteemme ovat muuttuneet lyhyessä ajassa myönteisiksi esimerkiksi avoliittojen ja samaa sukupuolta olevien liittojen suhteen. Pohjoismaat tarjoavat korkeimpia taloudellisia tukia maailmassa muun muassa yksinhuoltajille, ja esimerkiksi vanhempaintukia maksetaan verraten pitkään. Myös päivähoitomahdollisuutta tarjotaan kaikille alle kouluikäisten lasten perheille tasapuolisesti.

Kun vertaa Kääräisen tutkimien vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia Eydalin ja Krögerin positiiviseen näkemykseen pohjoismaisesta sosiaaliturvasta, nousee mieleen väkisinkin ajatus siitä, onko pohjoismaissa ja näin ollen myös Suomessa paneuduttu ehkä liikaa pelkän taloudellisen tuen korostamiseen. Jääkö henkisen tuen, ja näin itse sosiaalityön, osuus vähemmälle varsinkin julkisen palvelun saralla, ja ajatellaanko esimerkiksi sopimuspalvelutyössä tuen määrittystä liikaa peilaten sitä lakiin ja juridiseen asiain hoitamiseen? Mitataanko asiakkaan voimaantumista liian helposti lukuina ja taloudellisen elämänlaadun mittareilla?

Nykyään yleisin voimaantumiskäsitys on hyvin yksilökohtainen ja -keskeinen. Taloudellista vakautta ja pärjäämistä ei tietystikään voi sulkea pois mietittäessä voimaantumista, mutta olennaisesti siihen vaikuttaa myös ympäristö, kuten perhesuhteet, kasvatuksellinen ja kulttuurinen tausta sekä työelämässä pärjääminen. Voimaantumisen määrittämisessä erityisen haastavaa on kuitenkin se, että voimaantumisen kokemus on täysin yksilöstä riippuvainen ja henkilökohtainen. Voimaantumista ei voi antaa asiakkaalle valmiina tai edetä työskentelyssä aina samojen kaavojen ja rutiinien mukaan, vaikka asiakkaiden elämäntilanteet pitkälti olisivatkin toistensa kaltaisia. (Ks. esim. Räsänen 2014, 134 – 135.) Asiakassuhteen toimivuus onkin merkittävä vaikuttaja asiakkaan voimaantumisen onnistumisessa. Asiakassuhteen rakentuminen on mielestäni pitkälti riippuvainen työntekijän pätevyydestä sekä hänen käsityksestään oman työnsä vaikuttavuudesta.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni näkökulmaa miettiessäni tuntui lähes itsestään selvältä lähestyä teemaa asiakkaan, eli vanhemman näkökulmasta. Toisaalta oma kokemukseni oli, että myös työntekijät itse olivat työn vaatimuksista ja raameista osittain epätietoisia, minkä vuoksi työntekijöiden näkemysten ja kokemusten tutkiminen olisi ollut kiinnostavaa, ja tuonut varmasti uutta merkittävää tietoa perheasioiden sovittelutyön kehittämiseksi. Kuitenkin kandidaatin työssäni aiheeseen syvemmin perehtyneenä tulin siihen tulokseen, että vanhemman ääni on perheasioiden sovittelutyön kehittämisessä ensiarvoisen tärkeä. Oma näkemykseni on, joskin melko pienellä kenttätöiden kokemuksella, että sosiaalityön perustarkoitus saattaa usein jäädä byrokratian jalkoihin, ja itse asiakas unohtua muihin työhön liittyvien vaatimusten keskellä.

Itse näen perheasioiden sovittelutyön ja lastenvalvojan työn jossakin määrin vielä ennaltaehkäisevänä. Työllä on mielestäni suuri vaikuttamisen mahdollisuus, mikäli sitä halutaan toteuttaa osaaottavasti. Kolikon kääntöpuolella on työntekijän mahdollisuus vedota siihen, ettei hänellä ole konkreettista valtaa puuttua vanhempien välisiin ratkaisuihin liittyen heidän lapseensa. Tämä saattaa tehdä lastenvalvojasta kasvottoman viranomaisen, joka on läsnä ainoastaan todistamassa vanhempien tekemää päätöstä.

Joissakin tapauksissa tämä viranomaisen rooli toki onkin täysin riittävä. Mutta entä ne tapaukset, kun vanhempi kaipaisi jotain muutakin, neuvoa ja tukea? Millainen avun tarve vanhemmilla on yleinen, vastataanko siihen perheasioiden sovittelutyöllä ja kokeeko vanhempi saaneensa työltä eväitä uuteen elämäntilanteeseen sopeutumisessa? Kaikki nämä kysymykset ovat mielestäni tärkeitä ja tutkimisen arvoisia. Tämän tutkimuksen keskeiseksi kysymykseksi muotoutuivat:

Ovatko vanhemmat kokeneet voimaantumista perheasioiden sovittelutyön avulla ja mitä merkitystä voimaantumisella on eron jälkeisessä vanhemmuudessa vanhempien kokemusten mukaan?

Mitä vanhempien mielestä onnistunut perheasioiden sovittelutyö on?

Onko lastenvalvojan työssä vanhempien kokemusten mukaan jotakin kehitettävää?

Lähden vastaamaan näihin kysymyksiin selvittämällä miten asiakkuus on käytännössä toteutunut ja mitä ennakko-odotuksia, toiveita ja tarpeita vanhemmilla on ollut lastenvalvojan kanssa työskentelystä.

Kokemuksen tutkiminen on aina jossakin määrin haastavaa, sillä kokemus on yksilön subjektiivinen näkemys tapahtuneesta. Subjektiivisena voidaan pitää myös tutkijan asemaa ja tutkimukselle asettamaa hypoteesia, minkä vuoksi onkin tutkimusta aloittaessaan pohdittava sitä, millainen kokemus on tutkimuksen kannalta olennainen ja perusteltu. Jani Kukkola (2014) kirjoittaa kokemuksen tutkimisesta artikkelissaan. Hän toteaa, että kokemus on yksilölle aina totuus ja ainoa oikea vaihtoehto tapahtuneesta. Tutkijan tulee muistaa tämä kokemusta tutkiessaan, eikä yksilön kokemusta voi koskaan esittää tutkimuksessa täytenä totuutena eteenpäin. (Mt. 31 – 35.)

Itseäni kokemuksen tutkimisessa pohditutti se, vääristyisivätkö tutkimustulokset jollakin tavalla. Kuten suomalaisessa kulttuurissa on usein tapana, negatiivinen palaute annetaan usein helpommin kuin positiivinen, minkä pelkäsin näkyvän myös aineistossani. Toisaalta aineistonkeruussa olisi voinut käydä päinvastaisestikin, ja tutkimukseen osallistua ainoastaan ne vanhemmat, joilla asiointi ja työskentely lastenvalvojan kanssa olisi sujunut täysin moitteetta, mikä taas olisi ollut tutkimustehtävän kannalta negatiivinen asia – muutosta harvoin voi tapahtua, mikäli mitään kehitettävää ei löydy. Sosiaalityössä tämä vaihtoehto ei ole mielestäni suotuisin, sillä sosiaalityön kenttä on kuitenkin alati muuttuva ja vaatii näin myös jatkuvaa kehittymistä.

4.2 Tutkimuksen eettisyys

Kun tutkimuksen aihe ja teema on päätetty ja rajattu, tulee ajankohtaiseksi aineiston kerääminen. Itse pohdin pitkään aineistonkeruun tapaa, ja pyörittelin mielessäni

kysymyksiä muun muassa siitä, miten informaatiota ja aineistoa ylipäättään saa hankkia ja miten paljon aineistonkeruu määrää tutkimukseni kulkua ja lopputulosta – mikä ohjaisi omaa tiedonhankintaani? Juhani Pietarinen (2002, 60) listaa artikkelissaan eettisiä kysymyksiä, joita tutkija joutuu pohtimaan ja ratkaisemaan tutkimusta tehdessään ja suunnitellessaan. Ensimmäinen eettinen vaatimus tutkijalle on se, että hänen tulee olla aidosti kiinnostunut valitsemansa aiheen tutkimisesta ja uuden informaation hankkimisesta. Tämän koin omalla kohdallani täyttyvän, sillä kiinnostukseni tutkimukseni aiheeseen oli tietyssä mielessä myös henkilökohtainen, ja herännyt omista havainnoistani ja kokemuksistani.

Toinen Pietarisen (2002, 60) listaama vaatimus koskee tunnollisuutta: tutkijan on paneuduttava huolellisesti tutkimaansa aiheeseen, jotta hänen tuottamansa tutkimustulos ja informaatio olisi mahdollisimman luotettavaa. Itse koin lukeneeni omasta aiheestani paljon sekä oppikirjallisuutta että pienempiä ja laajempia tutkimuksia, mutta samalla painiskelin sen ajatuksen kanssa, olenko kuitenkaan perehtynyt juuri oman tutkimukseni kannalta niihin olennaisimpiin teoksiin ja tutkimuksiin, vai onko minulta jäänyt huomaamatta jokin merkittävä lähde.

Kolmantena vaatimuksena Pietarinen (2002, 62) mainitsee tutkimuksen vaaran eliminoinnin. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tutkimuksella ei tuoteta vahinkoa esimerkiksi muille tutkijoille, tutkimuksen kohteille tai ympäristölle. Tällaisen vaaran tuottaminen omassa tutkimuksessani ei mielestäni ollut mahdollista. Toki itseäni hieman pohditutti aineistoa varten haastattelemieni vanhempien yksityisyyden suoja – miten osaisin muuttaa aineiston sellaiseksi, että siitä ei tunnistaisi haastateltuja henkilöitä? Nämä pohdinnat liittyvät olennaisesti myös Pietarisen (Mt. 65) listaamaan neljänteen, rehellisyyden vaatimukseen, joka tarkoittaa sitä, että tutkimusta tehdessään tutkija ei saa harjoittaa vilppiä.

Tutkijan rehellisyyttä korostetaan myös Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeissa (2012) hyvästä tieteellisestä käytännöstä Suomessa. Tutkimuksen rehellisyyteen liittyy myös tutkijan huolellisuus ja tarkkuus sekä avoimuus, johon sisältyy muun muassa tutkijan jokaisen tutkimusvaiheen sekä tulosten tallentaminen ja julkaiseminen yleisesti hyväksytyjen ja asetettujen tutkimusvaatimusten edellytysten mukaan. (Mt. 6.)

Viidentenä vaatimuksena Pietarinen (2002, 66) tuo esiin julkaisun eettisen vaatimuksen.

Informaation välittämisessä eli uuden tiedon luomisessa ja siitä tiedottamisessa tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä: olla huolellinen ja tarkka, ottaa huomioon myös muut tutkijat ja edelliset tutkimukset sekä huomioida rehellisyyden vaatimus. Itselleni suurimmat eettiset kysymykset tutkielmaa suunnitellessani liittyivätkin nimenomaan julkaisuun: pohdin paljon aineiston laajuutta eli yleistettävyyttä ja sen luotettavuutta.

Sosiaalisen vastuun vaatimus, jonka Pietarinen (2002, 67) listaa kuudenneksi, tarkoittaa puolestaan sitä, että kaikilla tutkijoilla tulisi olla velvollisuus vaikuttaa siihen, miten tutkimuksesta saatua uutta informaatiota käytetään ja hyödynnetään eettisesti, miten se julkaistaan ja millä tavoin siitä tiedotetaan. Tutkijan en tulisi myöskään huolehtia tai keskittyä ainoastaan omiin tutkimuksiinsa, vaan tulisi ajatella ja huomioida ennen kaikkea ammattikunnan yhteiset intressit. Tätä Pietarinen kutsuu ammatinharjoituksen edistämisen vaatimukseksi: tutkijan tulisi toimia niin, että hänen tutkimuksensa ja työnsä edistäisi myös uusien tutkimusten tekemisen mahdollisuuksia. Tämä liittyy läheisesti myös kahdeksanteen, kollegiaalisen arvostuksen vaatimukseen, jossa on kysymys toisten tutkijoiden työn arvostamisesta, rakentavasta kehittämisestä sekä yhteistyöstä. (Mt. 68)

Muiden tutkijoiden ja käytettyjen lähteiden vähättely omassa tutkimuksessa katsotaan hyvien eettisten tutkimuskäytäntöjen vastaiseksi. Vähättelyllä tarkoitetaan esimerkiksi puutteellinen lähdeviittauskäytäntö tai lähdeluettelon tutkimuksessa viittaamattomien lähteiden lisääminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 9.) Itse pohdiskelin näitä kysymyksiä useain otteeseen aineistoa kerätessäni – entä jos vahingossa tulisin tehneeksi jotain vilpillistä, tulisin esimerkiksi aineistoa litteroidessani jättäneeksi pois jotain juuri olennaista, tai en olisikaan aineistoa tulkitessani riittävän objektiivinen? Entä jos unohtaisinkin kirjoittaessani merkata lähdeviitteen käyttämäni lähteen perään, ja näin tulisin esittäneeksi toisen tekstiä omanani puhdasta huolimattomuuttani? Tutkimuksen tekeminen on itselleni kuitenkin hyvinkin vieras ja uusi alue, vaikka toki opintojen aikana sitä on harjoiteltukin.

Oma ennako-oletukseni tutkimuksen tuloksesta oli se, että perheasioiden sovittelutyö ja lastenvalvojan työ ei vastannut kaikilta osin vanhempien tarpeisiin ja toiveisiin, eikä näin ollen myöskään täyttänyt vanhempien voimaannuttamisen mahdollisuuksia. Lisäksi uskoin myös, että palvelun laatu oli pitkälti työntekijäriippuvaista. Tutkimuksessa käyttämäni teoria oli alusta asti empowerment, sillä mielestäni

onnistunut työ tarkoittaisi vanhempien voimaantumista erotilanteessa - auttaisi vanhempia omaksumaan uuden roolinsa pelkästään vanhempana sen sijaan, että he olivat aikaisemmin olleet myös puolisoita ja parisuhteen osapuolia. Oma näkemykseni ja hypoteesini oli alusta asti, että aineistoni kertoisi vanhempien kaipaavan lastenvalvojalta enemmän konkreettisia neuvoja ja selkeää puuttumista tilanteeseen. Oletin myös, että vanhempien mielikuva lastenvalvojasta viranomaisena pelotti ja piti vanhemmat poissa hakemasta apua lastenvalvojalta: uskoakseni yleinen käsitys on, että lastenvalvoja voi *pakottaa* vanhemmat noudattamaan tiettyjä sopimuksia lastensa asioista.

”Sosiaalityöllä on erityinen eettinen velvollisuus hyvinvointityönä. Sen tehtävä on tunnistaa ja tuoda näkyväksi ajankohtaisia yhteiskunnallisia prosesseja, jotka uhkaavat yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen hyvinvointia. ... Sosiaalityö tarvitsee monipuolista tutkimustietoa hyvinvointityön toiminnan vahvistamiseksi ja kohdentamiseksi” (Pehkonen & Väänänen-Fomin 2011, 7). Oma näkemykseni on, että perheasioiden sovittelutyö voidaan mieltää ennen muuta juuri hyvinvointityöksi. Jotta sopimuspalvelutyö olisi mahdollisimman onnistunutta, sitä tulee mielestäni kehittää ja kohdentaa nimenomaan vanhempien tarpeisiin vastaavaksi. Tutkimukseni aihe oli toisaalta haastava juurikin omien vahvojen ennakko-oletusteni ja mielipiteideni vuoksi, sillä tutkijan tulee pyrkiä ehdottomaan objektiivisuuteen tutkimuksessaan. Tein itseni kanssa paljon työtä tutkimuksen edetessä, jotta omat näkemykseni aiheesta eivät vaikuttaisi tutkimuksen tuloksiin tai sen tekemiseen. Tästä johtuvat eettiset haasteet yllättivät itseni todella tutkimusta tehdessäni.

4.3 Aineistonkeruu

Kun tutkimukseni eteni aineistonkeruuvaiheeseen, otin yhteyttä itseäni lähimpään perheasioiden sovittelutyötä tekevään tahoon ja onnekseni tutkimuksestani kiinnostuttiin. Sitä kuitenkin ehdotettiin toteutettavaksi hieman eri tavalla kuin olin itse ajatellut: minulle ei voitaisi luovuttaa lastenvalvojilla asioineiden vanhempien yhteystietoja yksityisyyden suojaan vedoten, minkä vuoksi työntekijät ottaisivat yhteyttä entisiin tai nykyisiin asiakkaisiinsa ja tiedottaisivat tutkimuksestani. Näin ollen vanhemmat ottaisivat minuun itse yhteyttä. Pidin ajatuksesta, mutta toisaalta epäröin – vinouttaisiko tällainen systeemi aineistoa, ja olisivatko vanhemmat tutkimukseen

osallistumisesta niin kiinnostuneita, että he ottaisivat minuun itse yhteyttä? Olisiko vanhempien kontaktointi tällä tavoin eettisesti oikein, mikä minun paikkani tutkijana olisi? Voisinko vaikuttaa mitenkään esimerkiksi siihen, millä tavoin tutkimuksestani kerrottaisiin vanhemmille? Entä voisiko informaatio tutkimuksestani kiireen keskellä jäädä vanhemmille kokonaan antamatta?

Lisäksi pohdin tutkimukseni alueellisuutta - voisiko tutkimukseni tuloksia yleistää, vai olisivatko ne täysin paikallisia? Ovatko tutkimani alueen tuottamat perheasioiden sovittelutyön palvelut täysin omanlaisiaan, olivatko muualla Suomessa asioineet vanhemmat tyytyväisempiä tai tyytymättömämpiä työskentelyynsä lastenvalvojan kanssa? Näiden kysymysten kanssa painiessani aloin kypsyttellä ajatusta erilaisten aineistonkeruu-tapojen yhdistämisestä: olisivatko tutkimustulokset rikkaampia, jos onnistuisin keräämään kokemuksia vanhemmilta ympäri Suomen? Tällöin tulokset olisivat mahdollisesti yleistettävämpiä ja totuudenmukaisempia.

Alun perin ajatuksenani oli koota mahdollisimman suuri ja kattava, määrällinen aineisto. Graduseminaarissa syksyllä 2013 tämän idean esittäessäni minua kuitenkin kehoitettiin vielä pohtimaan laadullisen tutkimuksen tekoa ja haastatteluaineiston keräämistä. Hiljalleen kallistuin itsekin tämän kannalle, sillä tutkimuksen aihe on melko sensitiivinen ja kokemuksiin syvällisemmin paneutuminen sopii aiheen luonteeseen määrällistä aineistonkeruuta paremmin. Kun päätös laadullisen aineiston keruusta oli kypsynyt, nosti uusi haaste päätään – kuinka saisin tutkimukseeni vanhempia ympäri Suomea haastateltavaksi?

Haastateltavien saaminen lastenvalvojien kautta alkoi tuntua vaikealta. Kun vanhempien oli määrä ottaa itse minuun yhteyttä, oli matkassa liian monta mutkaa, ja lopulta luovuin tavoitteestani kerätä 6 – 8 haastattelua. Kaksi haastattelua saatuaani aloin pohtia vanhempien kontaktointia internetin välityksellä. Selasin kuukausia erilaisia ero-vanhempien keskustelupalstoja ja pyörittelin mielessäni ajatusta vanhempien keskustelupalstoille kirjoittamien viestien analysoinnista.

Erkki Karvonen, Terttu Kortelainen ja Jarmo Saarti (2014) kirjoittavat teoksessaan tutkijasta mediassa. Esimerkiksi journalismissa toteutetaan tiedon suodattamista, ja vain tietynlaiset uutiset päätyvät valtaväestön nähtäväksi. Myös sosiaalinen media ja verkkoviestintä ovat vaikuttaneet niin journalismiin kuin tutkimuksen tekoon, sillä

internet on kehittynyt lyhyessä ajassa yksisuuntaisesta tiedonjakelusta monitahoiseksi keskusteluareenaksi. Tutkijan kannalta ongelmallista tässä on se, että tutkittavaan tietoon tulisi suhtautua mahdollisimman objektiivisesti – mikä informaatio internetissä on lopulta tutkittavaksi kelpaavaa? (Mt. 158 – 159, 180 – 181.) Mielestäni aineistonkeruussa internetin kautta on haastavaa myös se, että esimerkiksi erilaisilla keskustelupalstoilla saa julkaista lähes millaisia kirjoituksia tahansa niitä myöskään perustelematta. Oma näkemykseni on, että tämä on aineiston luotettavuuden kannalta merkittävä ongelma.

Jollakin tapaa keskustelupalstat tuntuivat muutoinkin puutteelliselta aiheeni riittävän kattavaan tutkimiseen, sillä halusin päästä pintaa syvemmälle vanhempien kokemuksiin. Keväällä 2014 laitoin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Vanhempainnettiin sekä Eronetti ja Eroperhe -sivustoille kirjoituspyynnön (Liite 1.) osallistumisesta tutkimukseeni. Näiden sivustojen kautta sain yhteyden neljään vanhempaan, jotka kirjoittivat minulle kokemuksistaan vuoden 2014 aikana. Kaikkiaan aineistonkeruuvaiheessa meni siis yli vuosi. Lopulta olen aineistooni tyytyväinen, ja koen tutkimuksen kannalta rikkaudeksi erilaiset aineistonkeruutavat.

Tutkimuksen lopullinen aineisto koostuu siis kahdesta haastattelusta ja neljästä sähköpostikirjoituksesta. Haastattelut toteutin teemahaastatteluina, joiden neljänä keskeisenä teemana olivat vanhemman ennakko-odotukset lastenvalvojan työstä, voimaantumisen kokemus, työn positiiviset vaikutukset eron jälkeiseen vanhemmuuteen ja työn kehittämistarpeet vanhemman kokemuksen mukaan. Nämä samat teemat poimin myös neljän vanhemman sähköpostikertomuksista. Analysoin vanhempien kokemuksia fenomenologisesta näkökulmasta, eli pyrin tulkitsemaan kokemusten merkityksiä ja tekemään niistä yhteenvetoja.

Aineistoni haastattelut nauhoitettiin, mihin kysyin vanhempien suostumuksen (Liite 3.). Nauhoitukset litteroin eli muutin tekstimuotoon, ja puhtaaksikirjoitettua tekstiä tuli yhteensä noin viisitoista sivua. Sähköpostit puolestani tulostin, ja lopulta käsittelin koko aineistoa yhdessä, tiiviinä pakettina. Luin aineistoa läpi haastattelu ja sähköposti kerrallaan ja alleviivailin aineistoa värikoodeittain – olin antanut kullekin teemalle oman värin, ja poimin teksteistä yhtäläisyyksiä teemoittain. Avasin aineistoa siis pilkkomalla sitä pienempiin osiin ja luokittelin sitä keskeisten teemojeni perusteella. Värien käyttö toimi apuna analyysissä erinomaisesti, sillä kokonaisuutta oli värien

avulla helpompi hahmottaa.

Aineiston läpikäytyäni puhtaaksikirjoitin teemat ja luokittelin aineistosta poimimani kokemukset näiden teemojen alle. Peilasin teemoja ja kokemuksia käyttämäni Empowerment –teoriaan, ja pyrin tulkitsemaan näiden kokemusten keskeisiä merkityksiä. Merkitysten käsitteellistäminen ja poimiminen olisi kenties ollut helpompaa, mikäli koko aineisto olisi koostunut haastatteluista, mutta myös sähköpostikertomuksissa toistui pitkälti esimerkiksi samat käsitteet kokemuksista kerrottaessa. Lopulta muodostin näistä poimimistani, eritellyistä teemoista eheät kertomukset, jotka vastasivat tutkimuskysymykseeni. Käyttämäni suorat lainaukset valikoituvat helposti, sillä kertomukset etenivät loogisesti ja sähköpostit olivat selkeitä ja helppolukuisia.

4.4 Fenomenologia

Fenomenologia on saanut alkunsa 1900-luvun alussa. Erityisesti fenomenologia on saanut jalansijan Euroopassa, mutta sitä voidaan pitää vahvassa asemassa myös aasialaisessa ja amerikkalaisessa filosofiassa. Fenomenologiaa voidaan käyttää tulkinnan pohjalla monen eri alan tutkimuksessa, eikä sen menetelmistä tai käsitteistä ole vielä kukaan selkeää yksimielisyyttä. Fenomenologiassa keskitytään kuitenkin ennen kaikkea yksilön kokemukseen, inhimilliseen elämismailmaan sekä rakenteisiin. Fenomenologian tarkoitus ei ole osoittaa tiettyä väitettä ainoaksi oikeaksi tulokseksi, vaan koska se perustuu nimenomaan kokemuksen tutkimukseen, on sen tavoitteena tuoda esille erilaisia näkökulmia ja kyseenalaistaa aikaisempia tulkintoja. Fenomenologisessa tulkinnassa keskitytään myös siihen, millainen tutkittavan kokemuksen kokija on, miten hän määrittää todellisuutta ja missä suhteessa hän on muihin kokijoihin. Myös yhteisö ja ympäristö vaikuttavat kokemukseen merkittävästi. (Miettinen, Pulkkinen & Taipale 2010, 9 – 21.)

Fenomenologiaa onkin kritisoitu sen subjektiivisuudesta eli yksilökeskeisyydestä. Subjektiivisuutta on perusteltu muun muassa sillä, että yksilö ei voi valita ympäristöään tai kulttuuriaan johon syntyy, ja vallitsevan ympäristön sekä yhteisön ennalta määrätty normit, uskomukset sekä tavat muokkaavat yksilön käyttäytymistä ja näin ollen myös kokemusta. Tämän vuoksi vain yksilön erilaisiin kokemuksiin ja niiden taustavaikuttajiin paneutumisen avulla voidaan tulkita ja saada uutta tietoa tapahtuneesta. (Miettinen 2010, 151 – 160.)

Myös hermeneutiikka on antanut vaikutteita fenomenologialle. Hermeneutiikan alkuperäinen tarkoitus on ollut merkityksien etsiminen, ja sen keskeisiä käsitteitä ovatkin ymmärtäminen ja tulkinta: esimerkiksi sosiaalista elämää ja kokemuksia voidaan tulkita tutkimalla ja ymmärtämällä kokemusten merkityksiä ja niihin vaikuttavia ilmiöitä. Fenomenologiassa pyritään usein välttämään valmiita, teoreettisia malleja ilmiön ja tutkimuksen johtamisessa. Teoreettinen viitekehys auttaa kuitenkin erityisesti vallitsevien ennako-odotusten ymmärtämisessä, varsinkin mikäli tutkittava ilmiö on tutkijalle entuudestaan oudompi. Tutkittavaa ilmiötä pyritäänkin kuvaamaan mahdollisimman tarkasti, ja tähän perehtyessään tutkija huomioi jatkuvasti omia näkemyksiään ja oppimistaan aiheesta. Nämä ennakkokäsitykset ja ajatukset on

kuitenkin syrjäytettävä aineiston analyysivaiheessa. (Judén-Tupakka 2007, 62 – 65, 70 – 73.)

Juha Metsämuuronen (2008) tiivistää tutkimuksen fenomenologisen analyysin asetelmaa ja kulkua teoksessaan. Fenomenologisessa analyysissä kaikki alkaa siitä, että tutkija tutustuu tutkimusaineistoonsa huolellisesti ja pyrkii hahmottamaan siitä kokonaiskuvan. Tämän jälkeen aineisto jaetaan merkitysyksiköihin, eli poimitaan sieltä tutkimuksen kannalta olennaisimmat huomiot, erityispiirteet ja tutkimuskysymyksiin vastaavat seikat. Seuraavassa vaiheissa näistä muodostetaan merkitysverkosto. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija määrittää mielestään keskeisimpien kokemusten eli tutkimustulosten merkityksiä ja yhdistää näitä toisiinsa. Lopulta näistä tulkinnoista muodostetaan yleinen merkitysrakenne, eli tutkija vastaa keräämällään aineistolla tutkimuskysymyksiinsä, pohtii näiden tulosten merkityksiä ja luo näin uutta, kokemuksiin perustuvaa tietoa. (Mt. 19.)

Fenomenologiassa voidaan tulkita sekä haastatteluja että kirjoitettua tekstiä. Haastattelut antavat verrattain enemmän tulkinnan varaa, sillä haastattelujen aikana tutkija tekee tietynlaisia tulkintoja myös haastateltavan kerronnantavasta, äänensävyistä sekä eleistä. Kuitenkin myös kirjoitetussa tekstissä haastateltava on käsitellyt omakohtaista kokemusta, mistä syystä teksti harvoin on silti niin sanotusti kasvoton. Fenomenologisessa tutkimusanalyysissä tarkoituksena on löytää oleelliset yhteydet haastateltavien kokemuksissa, sillä se luo uutta tietoa kyseisestä ilmiöstä. Näiden kokemusten tulkintojen avulla tutkittavaa ilmiötä ymmärretään paremmin ja tietoa voi halutessaan käyttää esimerkiksi ilmiöön vaikuttamiseen. Lopulta ilmiöstä tehdyistä tulkinnoista voidaan etsiä merkityksiä. Merkitysten löytämisessä täytyy kuitenkin olla varovainen ja tarkistaa, etteivät ilmiön tulkintaan ole vaikuttaneet muut, kuin haastateltavien todelliset kokemukset. Lopuksi saatuja tutkimustuloksia peilataan valitun teorian valossa ja tulkitaan tulosten ja tulkintojen merkityksiä suhteessa ilmiöön. (Judén-Tupakka 2007, 73 – 84.)

Mielestäni fenomenologia sopi oman tutkimusaiheeni analysointimenetelmäksi erityisesti sen vuoksi, että tarkoitukseni oli nimenomaan tutkia paitsi vanhempien kokemuksia, myös ymmärtää niiden merkityksiä ja peilata näitä voimaantumisen kokemuksiin. Näiden merkitysten avulla tavoitteenani on saada uutta tietoa perheasioiden sovittelutyön kehittämiseksi. ”*Fenomenologisen sosiologian kannalta*

kokemuksen tutkimus on kuitenkin tutkimusta sosiaalisessa maailmassa rakentuvasta ja eletystä kokemuksesta. ... Ihmisten väliset vuorovaikutustapahtumat ja sosiaalinen kanssakäyminen ovat subjektiivisten tietoisuuksien hallitsemia. Näissä kohtaamisen tilanteissa rakentuvien yhteisten kokemusten muodostamien merkityskontekstien samankaltaisuus ja samankaltaiset subjektiiviset tietovarastot mahdollistavat ... yhteisen kokemusmaailman samankaltaisuuden” (Ulvinen 2014, 91). Vaikkakin vanhempien kokemukset ovat aina sidoksissa tietynlaiseen kontekstiin eikä kokemusta voida yleistää faktaksi, kertoo kokemusten samankaltaisuus mielestäni jotain hyvin olennaista.

Juha Perttula (2014) toteaaakin artikkelissaan, että kaikki lähtökohdat uuden tieteellisen tiedon luomiseen ovat tutkijassa itsessään. Vaikka fenomenologia on paitsi tutkimusmenetelmä, sitä voidaan pitää myös tutkijan fenomenologisena asenteena ja työotteena kokemuksen tutkimiseen. (74 – 75.) Tähän vaikuttavat kiistämättä tutkijan omat ennakko-asetteet tutkittavaan ilmiöön liittyen, joiden poissulkemisen koinkin ajoittain haastavaksi aineistoa analysoidessani. Myös haastattelutilanteessa huomasin tekeväni havaintoja ja tulkintoja nimenomaan haastateltavan kerrontatavasta ja eleistä, ja erityisen vaikeaksi koin olla ottamatta kantaa haastateltavan kertomiin kokemuksiin, jotka hän oli kokenut lastenvalvojan työn epäkohtina. Mieleni olisi tehnyt selitellä ja niin sanotusti hyvittää tapahtunutta, puolustella työntekijää jollakin tavoin.

Kaikkiaan vanhempien kokemukset lastenvalvojan työstä olivat hyvin kirjavia ja moninaisia, mutta pitkälti myös samankaltaisia, mikä vahvisti fenomenologian valinnan tutkimukseni analyysimenetelmäksi entisestään. Merkitysten löytäminen vanhempien kokemuksista ei ollut mielestäni haastavaa, sillä kokemukset olivat teemoitettavissa ja voimaantumisen piirteet olivat vanhempien kertomuksissa mielestäni selkeästi läsnä ja nimettävissä.

5 Toteutunut perheasioiden sovittelutyö

5.1 Ennako-odotukset, toiveet ja tarpeet

Aineiston mukaan vanhemmat tiesivät yleisesti lastenvalvojan tarjoamasta perheasioiden sovittelutyöstä kuulopuheen perusteella. Aiemmin samassa elämäntilanteessa olleet ystävät olivat esimerkiksi merkittävä tietolähde ja kannustin lastenvalvojalle hakeutumisesta. Lastenvalvojan apua vanhemmat lähtivät pääsääntöisesti hakemaan asioiden selkiyttämiseksi: vanhemmat kaipasivat tietoa ja neuvoja lapsen asumista, tapaamista sekä elatusta koskevien asioiden sopimisesta. Haastavassa tilanteessa ja suuressa elämänmuutoksessa haluttiin saada niin sanotusti mustaa valkoiselle, eli sopia puolueettoman viranomaisen myötävaikutuksella pelisäännöt uuden elämänvaiheen järjestämiseksi.

”Et ajatus oli saada sitä tilannetta silleen auki ja selväks. ... Kyl mie halusin saada asiat selväks ihan niinku kaikkien, raha-asioitten ja tapaamisten suhteen, et kaikki menis oikein ja lapset sais sitte niinku sen mikä heille kuuluu ja mihin heillä on oikeus. Eikä tommosia sopimuksia yksin osais tehdä, et jos ei ois apua saatavilla, niin ois varmaan ihan kuutamolla, et miten toimitaan.” V1

”Tavoitteena oli helpottaa riittäisää avioieroa ja päästä sopimaan lasten asumiseen ja elatukseen liittyvät asiat.” V6

Aineistosta käy myös ilmi se, että vanhemmat lähtivät hakemaan lastenvalvojalta konkreettisia neuvoja vanhemmuuden jatkamiseen parisuhteen päättymisen jälkeen. Kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kertoivat, että lastenvalvojan luokse hakeuduttaessa vanhemmat eivät olleet keskenään puheväleissä ollenkaan tai hyvin heikosti. Tämä luonnollisesti vaikeutti tai teki mahdottomaksi lapsen asioista sopimisen ilman ulkopuolista apua. Vanhemmat kaipasivatkin puolueetonta ja ammattitaitoista kokonaiskatsausta tilanteestaan. Tulkitsen kokonaiskatsauksen tässä yhteydessä näkökulmaksi, jossa pyritään huomioimaan kaikkien asianosaisten hyvinvointi ja etu puolueettomasti.

Asiakkaan neuvominen on paljon puhuttu ja kiisteltykin aihe sosiaalityön kentällä. Asiakas usein odottaa saavansa työntekijästä keskustelukumppanin, joka auttaa häntä

ratkaisemaan ongelmia. Sosiaalityöntekijät kuitenkin usein välttelevät suorien neuvojen antamista asiakkaalle. Toisaalta tämä johtuu siitä, että asiakkaita yritetään tukea omassa päätöksenteossa ja kehittää heidän omia ongelmanratkaisukeinojaan, mutta osaltaan myös siitä, että suoran vaikuttamisen asiakkaan päätöksentekoon uskotaan estävän asiakkaan tuomasta omia näkemyksiään esille. (Mönkkönen 2007, 80 -81.)

”Odotin tukea hankalaan erotilanteeseen ja neutraalin henkilön ratkaisemaan aikuisten välistä kiistaa. Odotin myös saavani käytännön neuvoja itselle uudessa elämäntilanteessa.” V6

”Eihän myö vanhemmat oltu missään puheväleissä, niin tarvittiin kipeästi ulkopuolisen apua. ... Tuntu, että pitäis saada puolueeton näkökulma tähän tapaamisasiaan, koska toinen [vanhempi] oli sitä mieltä, että mie vieraannutan tytön tahallisesti.” V2

Vieraantumisen käsitettä käytetään kuvaamaan vanhemman käyttäytymistä ja toimintaa, jolla vanhempi pyrkii merkittävästi vaikeuttamaan tai katkaisemaan yhteisen lapsen ja toisen vanhemman vuorovaikutussuhteen vanhempien eron jälkeen. Vieraannuttamisen tarkoituksena on siis manipuloida ja käännättää lapsi toista vanhempaa vastaan. Vieraannuttavaa toimintaa vanhempi voi toteuttaa esimerkiksi verbaalisesti, eli puhumalla toisesta vanhemmasta lapselle aina negatiiviseen sävyyn, pakottamalla lapsen valitsemaan vanhempien välillä, vetoamalla lapsen tunteisiin esimerkiksi uhkailemalla tai estämällä lapsen ja toisen vanhemman yhteydenpitoa konkreettisesti. (Häkkänen-Nyholm 2010, 499 – 505.)

Konkreettista neuvontaakin enemmän vanhemmat olettivat saavansa ja kaipasivat lastenvalvojalta aineistoni mukaan puolueetonta tukea haastavassa ja uudessa elämäntilanteessa. Tuen tarpeella vanhemmat tarkoittivat oman ja yhteisen vanhemmuuden tukemista eron jälkeen sekä konkreettista tukea asioiden eteenpäin viemisessä, jos esimerkiksi toinen vanhempi laiminlöi omia, yhteiseen lapseen liittyviä velvollisuuksiaan.

”No sit oli ne tapaamisjutut ja sit se, ettei ollu niinku sitä pakkoo, et se työntekijän tuki niinku siel takana, et mie pystyin ite niinku sit kattoon onks lapset siinä kunnossa, et ne voi toiselle vanhemmalle mennä. Et emmie tiä... Enemmän just sit semmosta henkistä tukea mitä sai, se oli tärkeintä.” V1

”Ku miuta ainaki pelotti, että mitä jos lastenvalvoja uskoo kaiken mitä toinen [vanhempi] sanoo, mut se pelko karisi kyllä aika nopeesti, ku mein työntekijä teki nopeesti selväksi, ettei oo kummankaan puolella. ... Mut se tuli kyllä yllätyksenä ettei meitä voida määrätä, työntekijällä ei ole valtaa käskää meitä tekemään noin tai näin. Ja aina työntekijä sano, että hän ei päättä näistä asioista, vaan työ, ja työ allekirjoitatte.” V2

5.2 Asiakkuus käytännössä

Tutkimukseen osallistuneilla vanhemmilla asiakassuhde lastenvalvojan kanssa oli siis tavallisimmin alkanut tapaamisten selkiyttämiseksi eron jälkeen. Lastenvalvojan luo oli hakeuduttu joko toisen tai molempien vanhempien toimesta, ja esimerkiksi tuttavaperheiden suosittamana. Eräs vanhemmista kertoi asiakassuhteen alkaneen siinä vaiheessa, kun toisen vanhemman uusi puoliso oli tullut kuvioihin mukaan. Tätä temaa käsitteli myös toinen vanhempi, joka oli asioinut useiden lastenvalvojien kanssa useita kertoja eri aikavälillä uusperheessä elämisen vuoksi. Oma kokemukseni on, että usein uuden puolison tultua yhteisten lasten elämään tulee vanhemmille usein tarve tehdä selkeä sopimus lasten asioista. Usein uusi tilanne äiti- tai isäpuolen kanssa muuttaa tilannetta ja aiemmin toimineita rutiineita, ja saattaa jopa tulehduttaa vanhempien välit uudelleen, vaikka erosta olisi jo aikaakin. Myös Mönkkösen (2007, 118 – 119) mukaan on tavallista, että eron jälkeen tehty suusanallinen sopimus lapsen asioiden hoidosta toimii aluksi moitteettomasti, mutta hiljalleen yhteistyövanhemmuus voi muuttua ainakin hetkellisesti kilpailuasemaksi molempien vanhemmuussuhteista yhteiseen lapseen. Tämän vuoksi on tärkeää tehdä lapsen asumisesta, huollosta ja elatuksesta virallisesti vahvistettu sopimus.

”Aluksi meillä oli yhteishuoltajuus ja tietyst tuota sitte aluks toimi kaikki ihan okei, et meillä ei ollu mitään niinku mustaa valkosella elatussopimuksia tai tämmösiä tapaamisjuttuja, mut sitte ku rupes tulla uus puoliso tähän miun ex-puolison kuvioihin mukaan, niin sen jälkeen niinku tuli semmonen tarve, että nyt on pakko saaha sitte vähän mustaa valkoselle ja sit vähän elatusmaksuistaki sopia. ... Et alun perin käytiin lastenvalvojalla isyyden vahvistamisessa, niin sitä kautta osas sitte puhelinluettelosta etsiä oikeaa kohtaa minne ja kelle soittaa. Et aika ite aktiivisesti vaan selvittämällä mistä sitä apua vois saada.” V1

Puolella aineiston vanhemmista asiakassuhde lastenvalvojan kanssa oli melko pitkäkestoinen. Lasten asioista, suurimmassa osassa kertomuksista vanhempien ja lasten tapaamisista, ei päästy sopuun, minkä vuoksi asiakkuus pitkittyi. Yhdessä tapauksessa kyseessä oli myös pitkittynyt huoltajuuskiista, joka oli haastatteluhetkellä (kevällä)

2014) osin edelleen kesken. Viidessä kertomuksessa kuudesta asiakassuhteen aikana joko lastenvalvoja tai vanhemmat itse olivat kontaktoinut myös muita tahoja tilanteensa selvittämiseksi, kuten lastensuojelua, käräjäoikeutta tai psykologia. Lapset osallistettiin sovittelutyöhön puolessa tapauksista. Näissä tapauksissa lastenvalvoja siis tapasi lapsia, kuuli heidän mielipidettään esimerkiksi asumisen järjestämisestä tai teki käräjäoikeuden pyynnöstä olosuhdeselvityksen lasten asumisesta molempien vanhempien luona.

Yli puolessa tapauksista vanhemmat olivat asioineet vähintään kahdella tai useammalla lastenvalvojalla. Näissä tapauksissa työntekijää oli vaihdettu joko molempien tai toisen vanhempien toimesta, tai työntekijät olivat vaihtuneet esimerkiksi organisaatiomuutosten vuoksi. Osassa tapauksista kaikkia asioitaan hoitaneita työntekijöitä vanhemmat eivät olleet tavanneet, vaan asioita oli hoidettu puhelimen ja sähköpostin välityksellä. Yleisin käytäntö olivat kuitenkin tapaamiset joko molempien tai vain toisen vanhemman kanssa.

”Asioin kolmen eri lastenvalvojan kanssa. Isyys- ja huoltajuuspaperit allekirjoitimme henkilön kanssa, joka jäi eläkkeelle. Puhuin puhelimesta ja lopulta tapasin elatustukiasioissa alueeni lastenvalvojan kanssa, joka jo puhelimesta vaikutti todella välinpitämättömältä ja olisinkin halunnut jonkun toisen henkilön hoitamaan asiaa.” V4

”Kävimme tapaamisessa entisen puolison kanssa yhdessä, mutta muistaakseni tapasimme työntekijää vain kerran. Asioin saman lastenvalvojan kanssa uudestaan puhelimitse kymmenisen vuotta myöhemmin.” V3

Työntekijöiden vaihtumiseen ja vaihtamiseen liittyen vanhemmat antoivat paljon negatiivista palautetta puutteellisesta informaatiosta. Eräässä tapauksessa työntekijää oli esimerkiksi vaihdettu toisen vanhemman pyynnöstä ja valituksesta johtuen, ja työntekijää vaihdettiin paitsi toista vanhempaa, myös edellistä työntekijää informoimatta. Toisessa tapauksessa aikaisemmin asioita hoitanut lastenvalvoja oli jäänyt eläkkeelle, eikä vanhempien useista yhteydenotoista huolimatta eläkkeelle jäännistä informoitu vanhempia, eikä esimerkiksi vanhempien sähköposteihin vastannut kukaan, joten asiat jäivät niin sanotusti roikkumaan pitkäksi aikaa.

”Mie olin ihan ihmeissään ku miulle ei tästä kukaan ilmottanu mitenkään, ja työntekijän vaihtaminen siinä kohtaa tuntuu tosi raskaalle. Mie soitin sit tälle vanhalle työntekijälle ja kerroin tilanteesta, ja hää oli kans ihan ihmeissään, hää ei tienny ees tästä valituksesta yhtään mitään.” V2

”Lähetin lastenvalvojalle jolla kävimme [isyydentunnustuksessa] sähköpostin, kerroin tilanteen, että olemme muuttaneet erilleen ja kysyin voisiko tällaisessa tapauksessa yhteishuoltajuuspaperin mitätöidä (emme olleet naimisissa) ja saisin yksinhuoltajuuden. Kerroin myös, että pelkään toisen vanhemman yrittävän viedä lapsen maasta pois. En saanut mitään vastausta sähköpostiini. Aikaa kului ja soitin lastenvalvojalle ja minulle kerrottiin ko. Lastenvalvojan jääneen eläkkeelle. Ihmettelen eikö sähköpostissa pitäisi ilmoittaa poissaoloviestillä kenen puoleen kääntyä tällaisessa tapauksessa?” V4

Näen tällaisen toiminnan itsekin melko negatiivisessa valossa, sillä mielestäni asiakkaan informointi jokaisessa tilanteessa ja heidän asioitaan koskevassa hoidossa on ensiarvoisen tärkeää asiakassuhteen muodostumisessa sekä luottamuksen synnyttämisessä yleisesti asiakkaan ja viranomaisen välille. Inhimilliset virheet ovat ymmärrettäviä, mutta asiat tulisi pyrkiä mielestäni hoitamaan loppuun asti asiakkaan etua ajatellen ja korostaen. Mikäli asiakas joutuu kyseenalaistamaan työntekijän tai organisaation toimintaa, motiiveja ja rehellisyyttä, on maaperä onnistuneen ja tuloksellisen työn rakentamiselle erittäin epävarma. Lisäksi kuten olen jo edelläkin todennut, asiakassuhteen onnistuminen ja laatu vaikuttavat näkemykseni mukaan merkittävästi myös voimaantumisen mahdollisuuteen.

6 Vanhemman kiitos ja kritiikki

6.1 Parantamisen vara

Vanhempien kokemukset perheasioiden sovittelutyöstä olivat selkeästi työntekijäriippuvaisia. Joissakin tapauksissa, missä työntekijää oli jouduttu vaihtamaan, eivät kokemukset työntekijöistä olleet tasavertaisen onnistuneita. Vanhemmat toivat esille turvattomuuden ja tuettomuuden tunteen, jonka lastenvalvoja loi asiakkaalle. Tämän kaltaiset tuntemukset syntyivät vanhempien kuvailun mukaan ennen kaikkea työntekijän kuuntelemattomuudesta. Vanhemmat olisivat myös selkeästi tarvinneet ja odottaneet työntekijältä jonkinlaista kannanottoa asiaan ja päätöksiin, erilaisten näkökulmien esilletuontia ja rohkeampaa puuttumista vanhempien välisiin kiistoihin. Vanhemmat kuvailivat pahimmillaan työntekijän toimintaa ”kumileimasimeksi”. Tällä vanhemmat tarkoittivat tulkintani mukaan ennen kaikkea empatian ja ajan puuttumista asiakassuhteesta, tilanteen ainutlaatuisuuden ja kipeyden ymmärtämistä sekä kyvyttömyyttä tarttua toimeen tilanteen ratkaisemiseksi kaikkien osapuolten kannalta. Eräs vanhempi kuvaili työntekijäänsä myös luovuttaneen oloiseksi, mikä loi vahvan epäluottamuksen asiakassuhteeseen.

”Et hää oli jotenki niin luovuttaneen oloinen, ettei ois voinu vähempää kiinnostaa miten ne asiat menee. Mie koin, et mie en saanu minkäänlaist turvaa tai tukea siinä. ... Et hän ei kuunnellu minuu. Mie en saanu semmost tukee, et ku hänen ajatukset tuntu olevan ihan sillee muualla ja hän ei tuntunu olevan sillee rohkee, et olis halunnu lähteä hoitamaan ees koko asiaa. ... Et kyl mie toivon enemmän empatiaa ja rohkeutta oikeest puuttua asioihin, eli ettei mentäis sieltä mistä se aita on matalin. Et pyyetään nyt elatusmaksuksi vaikka tän verran ja sillä siisti, ettei yhtään mennä pintaa syvemmälle. Et eihän sen tarvii olla mikään sota, mutta jotenki se loukkas, ettei oo valmis uhraamaan aikaa sen mejän asian eteen.” V1

”Et se tilanne oli ihan katastrofaalinen. Me oltiin kaks tuntii kolmestaan tapaamisessa, ja hää [työntekijä] oli hyvin hiljanen. ... Miun mielestä lastenvalvojan tulee nähdä syvemmälle ja uskaltaa ottaa rooli niissä tapaamisissa, hiljentää mejät asiakkaat tarvittaessa ja kuunnella molempia tasapuolisesti. ... Et ei olla pelkkä kumileimasin.” V2

”Lastenvalvoja pitäytyy hyvin tiiviisti asialinjalla. Hän ei ole neuvottelemassa mitään ... meidän on tultava valmiin sopimuksen tai valmiin ajatuksen kanssa hänen vastaanotolleen, hän vain vahvistaa meidän vanhempien päätöksen tai näkemyksen.” V5

Työntekijän toiminnassa auktoriteetin puuttuminen sai vanhemmilta eniten kritiikkiä. Pahimmillaan tapaamiset vanhempien ja työntekijän kanssa venyivät vanhempien riitelyn takia eikä työntekijä saanut tilannetta niin sanotusti kuriin, jotta lasten asiat olisi saatu sovituksi. Perheasioiden sovittelutyön merkityksen ja tarkoituksen korostaminen olikin jäänyt tapaamisista usein uupumaan kokonaan, minkä vuoksi vanhempien riita paisui ja venyi, ja pahimmillaan lapsesta muodostui koston väline vanhempien välille. Tämän lisäksi vanhemmat olivat kokeneet työntekijän tietyllä tavalla pakenevan tilanteesta: työntekijällä ei ollut selkeää roolia tapaamisissa, hän ei ottanut asioihin kantaa eikä puuttunut keskusteluun millään tavalla. Eräälle vanhemmalle lastenvalvojan rooli ja työnkuva oli jäänyt täysin epäselväksi, vaikka asiointia oli tapahtunut useamman eri työntekijän kanssa. Myös puolueellisuutta vanhemmat olivat tapaamisissa kokeneet työntekijän taholta. Puolueellisuus oli vanhempien kokemuksissa vahvasti läsnä ennen kaikkea ennakkoluuloissa vanhempien sukupuolesta riippuen, mihin en kuitenkaan tässä tutkimuksessa paneudu tarkemmin.

”Kuvittelin, että minulle varataan aika kun kerroin tapahtuneesta ja saisin neuvoja kuinka tilanteessani voisi edetä. Minulla ei ole edelleenkään mitään kuvaa mikä lastenvalvojan rooli on.” V4

”Kokemukseni [lastenvalvojasta] olivat negatiiviset. Entinen puolisoni sanoi tahtovansa yksinhuoltajuuden. Tahdoin itse säilyttää yhteishuoltajuuden. Ihmettelin suuresti lastenvalvojan reaktiota, kun hän kysyi miksen voi antaa yksinhuoltajuutta toiselle vanhemmalle. ... Miksi hän kysyy tällaista?! ... Minulla oli suuri huoli lapsistani. En saanut häneltä [lastenvalvojalta] minkäänlaista apua.” V3

”Olisi ollut lohdullista, jos joku olisi nähnyt kokonaisuuden ja laittanut käytäntöön sen paljon mussutetun ”lapsen parhaan”.” V5

Kielteisiä kokemuksia vanhemmilla oli myös siitä, että lastenvalvoja oli kieltäytynyt asioiden hoitamisesta, osassa tapauksista jopa perustelematta, eikä ollut kuitenkaan ohjannut vanhempia tai lasta myöskään muualle jatko-palveluiden piiriin. Jopa vanhemman kysyessä erilaisista mahdollisuuksista esimerkiksi lapsen vertaistukiryhmistä tai terapiasta, työntekijä ei ollut osannut auttaa, eikä suostunut selvittämään asiaa. Tätä eräs vanhempi kuvaili termillä *luukuttaminen*: vanhemman tulee olla itse aktiivinen ja kykenevä selvittämään kaikki mahdollisuudet avun hakemiseksi ja saamiseksi. Myös yli 12-vuotiaan lapsen oman tahdon kuulemisesta työntekijä oli kieltäytynyt, minkä vanhemmat olivat kokeneet negatiivisesti ja

työntekijän päätöstä kyseenalaistaen.

”...Ja mie oon kuitenkin ite aika aktiivinen ja pyydän apua, mut mitä ne vanhemmat jotka ei pyydä eikä löydä välttämättä semmosta ihmistä kelle puhua? Että jos ne käynnit ei onnistu eikä nimiä saada paperiin, nii jäät vähän lillumaan johonkii. Ja sit myös se lasten tapaaminen, et kukaan ei tavannu heitä. Et aika moneen paikkaan pitää soittaa ja ottaa yhteyttä, että saa apua, et vähän semmosta luukutusta.” V2

”Syksyllä 2007 [nykyisen puolison] esikoinen täytti 12 vuotta ja ilmoitti, että haluaa muuttaa meille asumaan. Yritimme ottaa yhteyttä lastenvalvojaan jotta voisimme sopia tapaamisen lastenvalvojan luotytön lähivanhemman kanssa. ... Lastenvalvoja ei antanut aikaa. ... Lastenvalvoja ei suostunut ottamaan tyttöä vastaanotolle lapsen oman tahdon kuulemista varten.” V5

”Mie yritin myös kysyä, että voisko hän työntekijänä ottaa yhteyttä tähän mein silloin 12-vuotiaaseen tyttöön, et sais puolueettoman näkökulman tähän tapaamisasiaan, nii työntekijä vastas miulle tähän pyyntöön, että se ei kuulu hänelle. Miun kokemus tästä tilanteesta oli ehdottomasti se, että työntekijä pesi kätensä tästä, ku hää käänsi täyden vastuun tästä vanhemmille eikä suostunu ees harkitsemaan tytön tapaamista. ... Tää työntekijä vaan toisteli, että se ei kuulu heille, muttei osannut myöskään ohjata meitä mihinkään muuallekaan. ... Hän oli sitä mieltä, että kukaan ei voi auttaa meitä paitsi myö itse.” V2

Huolto- ja tapaamislain (8.4.1983/361) 11§:ssa on määritelty, että lapsen toivomukset ja mielipide hänen elatuksestaan, huollostaan ja asumisestaan tulee selvittää lapsen iän ja kehitystason huomioiden, mikäli vanhemmat eivät pääse asiasta sopimukseen keskenään tai lastenvalvoja pitää lapsen mielipiteen selvittämistä muutoin aiheellisena. Mielipiteen selvittämisestä ei kuitenkaan tule aiheutua haittaa lapsi-vanhempi suhteelle. Myös Eva Gottberg (1997, 110.) korostaa, että päätös lapsen mielipiteen selvittämisestä ja kuulemisesta on pitkälti lastenvalvojan harkinnanvarainen, ja tähän tulee olla melko painava syy.

Myös johtoportaan eräällä vanhemmalla oli hyvin negatiivisia kokemuksia. Eroprosessin aikana entinen puoliso oli kokenut heidän lastenvalvojansa puolueelliseksi ja halunnut vaihtaa työntekijää lasten asioista sopimiseksi. Hän oli ottanut yhteyttä korkeampaan tahoon ja työntekijää oli suostuttu vaihtamaan – toista vanhempaa tästä lainkaan tiedottamatta ja hänen mielipidettään kysymättä. Kun tämä oli selvinnyt toiselle vanhemmalle ja hän oli yrittänyt kysellä perusteita työntekijän vaihtamiselle sekä puolestaan antaa palautetta asian kyseenalaisesta hoitamisesta, palaute-sähköpostilla oli tullut automaattinen kiitosviesti, eikä asiasta ollut koskaan tullut sen enempää tietoa sen eteenpäin menemisestä tai vaikuttavuudesta.

”Mie sain sitte siltä johtajalta sähköpostia, ja siinä oli lyhkäisesti, että hän on vienyt palautteen eteenpäin, mut ei sit sen kummempaa. Jäin kyllä vähän ihmettelemään, et mihin se niinku perustuu, että siitä ei tiedoteta palautteen antajaa sitte enää missään vaiheessa, ja että mihin se palaute jää ja sitte että voidaan vaihtaa työntekijää kokonaan ilmottamatta toiselle asianosaiselle.” V2

Vanhemmat olivat kokeneet myös yksinjäämistä asiassa, ja jopa suoranaista vähättelyä työntekijän osalta vanhemman huolesta erilaisten huoltajuuspäätösten vaikuttavuudesta lapseen. Myös sovittelutyön oli koettu työntekijän osalta jäävän tapaamisissa hyvin minimaaliseen osaan, ja useassakin tilanteessa työntekijä oli kehottanut vanhempaa tai molempia vanhempia viemään asian eteenpäin oikeuteen.

”Halusin paikalle tulkin, koska lapsen toinen vanhempi ei puhu ollenkaan suomea vaan englantia, jotta lastenvalvoja voisi selittää hänelle mitä huoltajuus tarkoittaa, koska kulttuurierot ovat niin suuret, ettei hän voi tietää käytäntöjä täällä. Olisin halunnut huoltajuuden vain itselleni, koska toisen vanhemman kanssa emme pysty sopimaan asioita lapsen parhaaksi, ja ellei hän saa turvapaikkaa ja joutuu maasta pois, en pystyisi hoitamaan asioita ilman hänen allekirjoituksiaan. Lastenvalvoja tivasi minulta puhelimessa moneen kertaan olenko nyt aivan varma, että toinen vanhempi saapuu paikalle, kun tulkki maksaa 200€. Kun olimme sitten paikan päällä ja hänen [lastenvalvojan] olisi pitänyt selittää asia, toinen vanhempi näytti siltä ettei halua kuunnella ja oli ikään kuin lähdessä pois, lastenvalvoja yritti paeta tilannetta eikä lähtenyt selvittämään asiaa. Näin ollen käynnillämme ei ollut mitään merkitystä.” V4

”En saanut lastenvalvojalta minkäänlaista apua tai neuvoja kenen puoleen kääntyä. Ainoastaan tylyn vastauksen, että jos toinen vanhempi ei suostu luopumaan yhteishuoltajuudesta, ainoa vaihtoehto on mennä oikeuteen.” V4

”Tyttäreni oli menossa sosiaalitoimen järjestämään lasten eroryhmään. Kerroin sosiaalityöntekijälle huoleni tyttäreni tilanteesta. Mielestäni hän ei suhtautunut siihen vakavasti. ... Tyttäreni oli keksinyt sosiaalityöntekijöille tapahtumia, joita ei ollut koskaan tapahtunut. Olin entistä huolestuneempi tyttäreni tilanteesta. Virkailijaa huoleni ei kiinnostanut lainkaan, hän kehotti minua olemaan yhteydessä Elatusvelvollisten liittoon. Koin työntekijän passittamiseni ko. liittoon hyvin huoleani vähättelevänä reaktiona.” V3

Huoltajuus-, elatus- ja tapaamissopimusten konkreettinen selittäminen oli työntekijältä myös jäänyt eräässä tapauksessa tekemättä. Vanhemmat eivät olleet varmoja allekirjoittamiensa papereiden vaikutuksesta tai merkityksestä. Myös mahdollisuudesta Kelan osallisuuteen elatusmaksuissa oli jäänyt työntekijältä kertomatta ja tarjoamatta vanhemmille. Aikaresurssipulaa vanhemmat myös harmittelivat vaikka ymmärsivät, että yksittäisen työntekijän vaikuttamismahdollisuudet tähän ovat rajalliset. Työntekijät olivat tuntuneet kuitenkin ylityöllistetyiltä, ja tapaamisaikoja oli jouduttu paitsi supistamaan, myös odottamaan ja soveltamaan useaan kertaan.

”...Rakseja laitettiin taas ja todettiin, että lapset asuu molempien luona ja äiti on huoltaja. ...
Mielenkiintoista, ettei lastenvalvojat kertoneet, mitä me käytännössä rastitamme.” V5

”Ehkä aikaresurssipula on suurin kehitettävä asia. Lastenvalvojamme oli todella ylityöllistetty ja
tapaamisaikoja jouduttiin sovittelemaan välillä.” V6

Eräs vanhempi kertoi tapauksesta, jossa lastenvalvojan olisi oikeuden pyynnöstä tullut teettää psykiatrinen tutkimus sekä molemmille vanhemmille että lapsille. Lopulta lapset jätettiin oikeuden päätöksellä tutkimuksen ulkopuolelle ja lastenvalvojan unohduksen vuoksi tutkimus jäi myös vanhemmille teettämättä. Toinen vanhempi teetätti arvion itsestään omasta toimestaan. Toisesta vanhemmasta arviota ei tehty koskaan, ja hänet määrättiin oikeudessa lasten huoltajaksi. Myöhemmin kyseinen vanhempi myönsi oikeudessa kykenemättömyytensä huoltajaksi, ja sosiaalitoimi pahoitteli tapahtunutta virhettä.

”Kukaan ei pannut jarruja entisen puolisoni lapsiani vahingoittavalle, vieraannuttavalle toiminnalle. ...
Lasteni kanssa en ole ollut oleellisesti tekemisissä kahdeksaan vuoteen. Kaikki huoleni, joista kerroin virkailijoille ja jotka he sivuuttivat, toteutuivat.” V3

Kaikkiaan vanhempien negatiiviset kokemukset perheasioiden sovittelutyöstä olivat pitkälti samankaltaisia ja niissä toistuivat samat teemat. Keskeiset kritiikin aiheet vanhempien kokemuksissa olivat työntekijän kuuntelemattomuus ja vanhemman, eli asiakkaan puutteellinen kohtaaminen, tuen puuttuminen ja vanhemman näkemyksen vähättely, auktoriteetin puuttuminen ja selkeän roolin ottamattomuus tapaamisissa sekä asioiden hoitamatta jättäminen. Jälleen tulee muistaa, että kokemus on aina kontekstisidonnainen ja yksilön subjektiivinen tulkinta tilanteesta. Mielestäni tutkimukseni kannalta on kuitenkin olennaista, että vanhemmat antoivat kritiikkiä lastenvalvojille samoihin teemoihin liittyen, vaikka osalla kokemuksista oli kulunut jo useita vuosia ja kokemusten lastenvalvojat sijoittuivat maantieteellisesti pitkin Suomea. Kuinka negatiiviset kokemukset vaikuttivat vanhempien voimaantumiseen ja asiakassuhteen onnistumiseen? Tätä ja samoin positiivisten kokemusten vaikutusta voimaantumiseen pohdin tutkimuksen luvussa 7.1.

6.2 Kiitoksen sija

Parhaimmillaan vanhemmat olivat kokeneet lastenvalvojan antaneen paljon tietoa perheen uudesta tilanteesta ja neuvoja siinä toimimisessa kaikkien osallisten parhaaksi. Työntekijän koettiin myös olleen tukena prosessissa, luottaneen vanhempien arviointikykyyn ja selittäneen vaikeasti ymmärrettäviä termejä sekä tehtävien päätösten seurauksia ja vaikutuksia, mikä oli vahvistanut vanhempien ymmärrystä tilanteesta ja tukenut vaikeidenkin päätösten tekoa. Vanhemmat kokivat lastenvalvojan myös avanneen mahdollisesti riitaisaakin tilannetta lapsen kannalta ja näkökulmasta vanhemmille, mikä johti parhaimmillaan vanhempien yhteisymmärrykseen lapsen parhaasta. Lastenvalvoja oli antanut vanhemmille tapaamisissa palautetta, erityisesti positiivisesta yhteistyöstä, mikä esiintyi vanhempien kokemuksissa erittäin positiivisena huomiona. Vanhemmat kokivat lastenvalvojan myös yrittäneen edistää vanhempien keskinäistä kommunikaatiota, osaltaan tosin myös hieman pakonomaisesti.

”Kävimme lastenvalvojalla elatusapu- ja tapaamisoikeus-asioissa yhdessä. Lastenvalvoja sanoi, että tänne pitää pystyä tulemaan yhdessä tai aikaa ei varata.” V4

”Kävimme tekemässä tapaamis- ja elatussopimuksen, joka oli sekin läpihuutojuttu. Lastenvalvoja iloitsi ja kehui, miten hienosti ja yhteistyössä hoidamme asiaa.” V5

”Hän hallitsi hyvin kaikki säädökset, jotka kokevat lasten oikeuksia erotilanteessa ja käytännönjärjestelyt. Lisäksi hän pystyi hyvin puolueettomasti selittämään kiistaosapuolille kummankin velvollisuudet ja oikeudet rauhoittamaan asiallisella otteellaan tilannetta. ... Hän pystyi tukemaan tilanteessa, jossa perheen lapset reagoivat vahvasti eroon ja aiheuttivat huolta ja surua. Lastenvalvoja osasi taitavasti tarkastella tilannetta kaikkien osapuolten kannalta.” V6

”Et hää siinä tilanteessa sano meille, et hän varmistaa tän asian vielä tai nyt ei osaa sanoa mut selvittää, nii siitäki tuli aina semmonen olo, et ollaan hyvissä käsissä näiden asioiden kanssa ja saadaan ajan tasasta tietoa ja apua. ... Hän ei sanonu koskaan silleen rumasti kummallekaan, mutta oli tosi napakka ja tuli olo, että tää ihminen ymmärtää, vaikka tapaamisissa jäi aina paljon sanomattakii, mutta silti jotenkii tää työntekijä näki pintaa syvemmälle. ... Ja sit ku myö mentii niihin tapaamisiin, niin tää työntekijä avas aina puolin ja toisin tapaamisten alussa ne asiat mistä kumpikii on ottanu häneen yhteyttä [tapaamisten ulkopuolella] ja kerto mitä niiden asioiden suhteen voidaan tehdä. Et ne ei jääny sinne muhimaan, vaan se asiointi oli semmost avointa ja reilua, et molemmat tiesi missä mennään.” V2

Osa oli kokenut lastenvalvojan asialliseksi ja puolueettomaksi viranomaiseksi, ja tehtävät olivat hoituneet työntekijän osalta useimmiten napakasti. Osassa tapauksista

vanhemmat olivat kokeneet saaneensa myös henkilökohtaista neuvontaa ja opastusta kysyttäessä. Puolet haastatelluista vanhemmista oli kokenut, että työntekijä oli tavoitettavissa sekä puhelimitse että sähköpostitse, ja vastasi kysymyksiin suhteellisen nopeasti, eivätkä asiat jääneet tällöin niin sanotusti jonoon roikkumaan. Vanhemmat kuvailivat tämän merkittäväksi tekijäksi luottamuksen rakentamisessa asiakassuhteessa.

”Meidän työntekijä anto meille ajan aina uudestaan ja toivo, että siinä välillä pystyttäis vähän keskustelemaan myös keskenään ilman häntä. ... Tää työntekijä oli kyllä sellanen, et sai tosi nopeasti häneltä sähköposteihin vastauksen ja hänet sai puhelimitseki kiinni, ja aina se tapaamisaikakii järjesty sit äkkiä. Ja jos hää oli jossain lomalla, niin siellä oli aina vastaaja mistä kuuli missä hää on ja milloin hää tulee paikalle. Siitä synty hirveän suuri luottamus siihen asiakassuhteeseen.” V2

Lastenvalvoja oli osassa tapauksista ohjannut vanhempia tai lapsia jatkopalveluiden piiriin, kuten koululääkärille ja lasten psykiatriselle. Työntekijä oli näin toiminut merkittävänä yhteyshenkilönä paitsi vanhempien myös palveluiden välillä. Erityisesti kiitosta vanhemmilta lastenvalvojat saivatkin monialaisesta asiantuntijuudestaan – lainsäädännön osaamisesta, neuvonannossa käytännönjärjestelyistä sekä kyvystä toimia rauhoittavana osapuolena hankalassa ja herkässä tilanteessa. Lastenvalvoja koettiin tietynlaiseksi auktoriteetiksi, paikalla olemattoman lapsen ääneksi.

”Miust hää oli koko ajan ihan tosi asiallinen, eikä mitään sellasta painostusta kumpaankaan suuntaan, ja hää selvitti tosi napakasti aina molemmille samat asiat, myös joitaki tiettyjä asioita, mitkä ei ois ees kuulunu hänelle. ... Ja sit oli välillä kertoja et toinen vanhempi ei tullu ollenkaan tapaamisiin, nii silloin myö sitte oikeastaan juteltiin niistä asioista mitkä miuta henkilökohtasesti askarrutti ja työntekijä yritti vastaila ja neuvoa parhaansa mukaan. ... Ja työntekijän kanssa oli myös puhetta, että yrittäis lapsille saada apua ihan koululääkärin kautta, ja sit koululääkäri olikii tehny lähetteen lastenpsykiatriselle, missä myö tälläkii hetkellä sitte käydään, lapset erikseen ja vanhemmat erikseen.” V2

Jo pelkkä ajatus siitä, että vaikeassa elämäntilanteessa ei ole yksin ja apua on saatavilla, on merkittävä tekijä erosta selviämisessä ja yhteistyövanhemmuuden onnistumisessa. Edward Kruk (2013) kirjoittaa teoksessaan yhteishuoltajuuden merkityksestä niin lapselle kuin vanhemmalle. Hän esittää useita tutkimustuloksia, joiden mukaan onnistunut ja tasapuolinen yhteishuoltajuus ja yhteistyövanhemmuus vähentävät merkittävästi esimerkiksi käytöshäiriöitä ja oppimisvaikeuksia eroperheiden lapsilla. Toimiva ja avoin yhteishuoltajuus myös vahvistaa lapsen itsetuntoa, tasapainottaa tunne-elämää ja auttaa ongelmanratkaisutaitojen kehittämisessä ja itsenäistymisessä.

Vanhemmalle onnistumisen kokemukset hyvinä vanhempina yhdessä eron jälkeen luovat vankkaa pohjaa myös oman henkilökohtaisen elämän uudelleenrakentamiselle eron jälkeen. (Mt. 65 – 73.)

Haastavassa elämäntilanteessa ja tunnemyrskyjen keskellä yksinjäämisen kokemus ja tunne voi olla ratkaiseva tekijä yksilön elämänlaadun muokkaantumisessa. Tuskin voidaan väittää, että asiakassuhde lastenvalvojan kanssa ja vanhemmuuden muokkaantuminen tämän seurauksena on yksinään vastuussa perheen elämäntilanteen kehityksestä eron jälkeen. Vanhemmat kuitenkin selkeästi nimesivät konkreettisen avun sekä henkisen tuen saannin viranomaiselta merkittäväksi vaikuttajaksi. Näitä kokemuksia ja niiden merkitystä asiakkaalle voitaneen katsoa myös asiakasta voimaannuttaviksi. Millaisia voimaantumisen kokemuksia vanhempien kertomuksista voidaan löytää, ja mitä merkityksiä näillä voidaan päätellä olevan?

7 Takaisin pinnalle – johtopäätökset vanhempien kokemuksista

7.1 Voimaantumisen kokemus

Vanhempien kertomuksissa voimaantumisen kokemus vaikutti syntyneen ennen kaikkea siitä, että työntekijä oli uskonut vanhemman kokemukseen ja kertomukseen vallitsevasta tilanteesta ja lapsen edusta. Työntekijä oli toiminnallaan luonut uskoa hyvän vanhemmuuden mahdollisuudesta eron jälkeenkin, minkä vanhemmat olivat kokeneet erityisen tärkeäksi. Vanhemmat nimesivät kertomuksissaan myös aidon avun käsitteen – työntekijä oli tilanteessa läsnä, kuunteli ja otti asian hoitaakseen, selvitti vanhemmille vastauksen myös niihin kysymyksiin, joihin hän ei etukäteen osannut vastata. Voimaantumisen kokemus johtui myös työntekijän puolueettomuudesta sekä siitä, että työntekijä sai vanhemmat keskittymään riitelyn sijaan lapsensa asioista sopimiseen – työntekijä toimi puolueettomana puheyhteytenä vanhempien välillä, joka mahdollisti umpikujasta poispääsyn.

”Olin hirveen yllättyyn siitä, että hän otti sen asian... Et hän niinku ihan oikeesti usko siihen mitä mie sanoin, eikä se ollu niinku minun mielikuvitusta. ... Tää mejän sosiaalityöntekijä otti oikeesti mejän asiat hoitaakseen, hää pelasti ihan sen koko mejän tilanteen ja perheen.” V1

Työntekijän avulla asiat saatiin lapsen suhteen sovittua niin, että vanhemmat pystyivät jatkamaan vanhempina myös itsenäisesti, erikseen. Aineiston eräässä tapauksessa lasten ollessa isompia lastenvalvoja oli rohkaissut järjestelyyn, jossa lapset olivat itse yhteydessä tapaavaan vanhempaan ja vanhempien välinen yhteydenpito loppui lähes kokonaan, mikä laukaisi ahdistuneen ja tulehtuneen tilanteen kaikkien osalta. Voimaannuttavaksi kokemukseksi vanhemmat nimittivät myös jatko-avun saamisen – oireileva lapsi oli saatu lastenvalvojan toimesta psykologin avun piiriin, kenen luona lopulta myös vanhemmat kävivät juttelemassa säännöllisesti.

”Et mie en oo enää missään tekemisissä ex-puolison kanssa ja mie oon hirveän onnellinen siitä, ku en oo ahistunu enää eikä miun tarvii hänen kanssaan näitä asioita vääntää. ... Et hää [työntekijä] oli niinku hirveen hyvä siinäki mielessä, et ku se mejän tyttö, joka niitä itsemurha-ajatuksia mielti, niin tuota hää sai meille niinku psykologinki auttaan, mis sitte mie kävin ja toinenki vanhempi kävi juttelemassa, ja mejän tyttö kävi. Et se oli tosi tärkeää siinä tilanteessa ettei nekii asiat jääny vielä mejän harteille, et

ottakaa yhteyttä sinne ja tänne, vaan hää todellaki hoiti sen valmiiksi ja saatiin apua tälle tytölle.” V1

Ennen kaikkea tuen saaminen nimettiin vanhempien kokemuksissa voimaannuttavaksi tekijäksi. Vanhemman kokemus siitä, ettei jää tilanteessa yksin, auttoi jo pitkälle eteenpäin. Työntekijä tuki vanhempia vanhemmuudessaan sekä yhdessä että erikseen, mikä viesti siitä, että työntekijä uskoi vanhemman asiantuntijuuteen oman lapsensa suhteen. Vanhemman roolin tärkeyttä ja säilymisen merkitystä korostettiin, ja vanhemmat pääsivät siitä ymmärrykseen parisuhteen päättymisen pettymyksestä huolimatta. Myös turvautuminen yhteen ja samaan työntekijään oli suuri voimaannuttava tekijä.

”Hää niinku hyväksy meijät molemmat isänä ja äitinä ketkä on eronnu, hän ei ollu meijän kummankaan puolella ja niissä tilanteissa hyvin nopeasti kyllä katkas tällaset sivurtaiteille lähtevät tekstit. Tää helpotti tietyst miun oloa huomattavasti, koska meijän taustalla oli jo pitkään jatkunu henkinen väkivalta. ... Ja autto silleen tosi paljon ku aina tiesi, että pysty kysymään tältä yhdeltä ihmiseltä, ku ei siinä tilanteessa ois jaksanu ottaa yhteyttä ja kertoa samoja asioita monille työntekijöille. Se on kyl varmaan monelle aika yllätys, et työntekijältä saa semmosen henkilökohtasenki tuen.” V2

Myös taloudellinen tuki esiintyi voimaannuttavana tekijänä vanhempien kokemuksissa. Kun asiantuntija, puolueeton viranomainen, oli niin sanotusti varmistanut, että elatusmaksut jakaantuvat tasaisesti ja oikeudenmukaisesti, oli vaikeassa tilanteessa helpompi jatkaa eteenpäin kun perusasioista oli päästy sopimukseen.

”Elatusmaksut tulivat paremmin hoidetuksi kuin muutoin. Lisäksi pystyimme vanhempina keskustelemaan lapsista ja heitä koskevista huolista lähestulkoon ilman raskasta toistemme syyttelyä. Lasten asiat ovat tulleet hoidetuksi lastenvalvojan ansiosta, sillä meillä vanhemmilla ei ole muutoin ollut puheyhteyttä toisiimme.” V6

Sam Margulies (2007) on tarkastellut teoksessaan avioeroa ja sen käytäntöjä sekä lain määrittämissä viitekehyksissä että vanhempien ja lapsen välisissä suhteissa. Hän listaa lastenvalvojan tärkeimpiä työtehtäviä ja nostaa kaikkein tärkeimmäksi vanhempien sopuunpääsemisen varmistamisen. Lopullinen päätöksenteko voi kuitenkin olla haastavaa siksikin, että mikäli ero on ollut vaikea ja vanhempien välit riitaiset, sopimukseen ei välttämättä halutakaan päästä – lastenvalvojalla asiointi ja säännölliset tapaamiset ulko-

puolisen viranomaisen kanssa voivat olla viimeinen linkki vanhempien välillä, eikä tästä haluta päästää irti. Tällaisessa tilanteessa vanhemmat saattavat kehittää epäolennaisista asioista ja yksityiskohdista kynnyskysymyksiä, jolloin sopimukseen suurista ja olennaisista asioista ei päästä eikä sopimuksia lapsen asumisesta, huollosta ja elatuksesta voida allekirjoittaa. (Mt. 277 – 280.)

Myös tätä voidaan mielestäni tarkastella voimaantumisen näkökulmasta. Onko vanhemman voimaantuminen pelkästään vanhemmuuteen liittyvää, vai voiko lastenvalvojan luona asiointi tuottaa voimaantumista myös esimerkiksi vanhemman oman itsenäistymisen suhteen omassa elämässään, parisuhteen ulkopuolella? Kuten edellä on todettu, eroprosessin aikana yksilö käy läpi paljon negatiivisia tunteita ja itesyytöksiä. Vaikka ero olisi ollut tasavertainen ja yhteinen päätös, ja yksilö näkisi eron myös positiivisena muutoksena ja uuden alun mahdollisuutena, elämänmuutos on aina jossakin määrin pelottava ja arveluttava. Tämän vuoksi voidaankin kysyä helpottaako näiden tunteiden kanssa kamppailua, mikäli vanhemmat hakeutuvat lastenvalvojan luokse, saavat häneltä ymmärrystä tilanteeseensa, ilmapiiri tapaamisissa on sovitteleva ja neuvotteleva ja työntekijä koetaan vanhempien kanssa samalla puolella olevaksi, tukevaksi viranomaiseksi? Kuinka pitkälle tällainen voimaantumisen kokemus voi viedä koko perhettä eron jälkeen?

Onkin mielenkiintoista pohtia mitä voimaantumisen kokemus merkitsee ja mitä siitä seuraa. Vanhempien kokemusten mukaan voimaantumista oli tapahtunut niissä hetkissä ja tilanteissa, kun työntekijän oli koettu olevan vanhemman kanssa samalla puolella – lastenvalvoja oli uskonut vanhempaa, kannustanut, ollut tilanteissa puolueeton, luonut uskoa tulevaisuuteen ja hyvän vanhemmuuden mahdollisuuteen eron jälkeen, tukenut vanhempia vanhemmuudessaan sekä yhdessä että erikseen, varmistanut taloudellisen tuen ja pärjäämisen sekä toiminnallaan niin sanotusti vapauttanut vanhemman pakonomaisesta yhteistyöstä toisen vanhemman kanssa. On mahdotonta nimetä näistä kokemuksista seuranneet tapahtumat vanhempien elämässä ja tulevaisuudessa, mutta ainakin niiden voidaan todeta helpottaneen ja auttaneen erotilanteesta selviytymisessä. Tämä heijastuu luonnollisesti myös lapsen ja vanhemman hyvinvoinnilla on valtava merkitys lapsen sopeutumisessa uuteen perhetilanteeseen. Karkea johtopäätökseni on-

kin, että vanhemman voimaantuminen perheasioiden sovittelutyön tuloksena on lapsen edun mukaista, eli näin ollen sen tulisi olla lastenvalvojan työn keskeinen tavoite.

Kaikkiaan vanhempien kokemusten perusteella voimaantumista voidaan katsoa tapah-
tuneen perheasioiden sovittelutyön seurauksena, vaikkakin mielestäni vanhemmat toivat
näitä kokemuksia esiin yllättävän vähän. Keskeisemmät voimaantumisen kokemukset
olivat olleet seurausta luottamuksen syntymisestä työntekijän ja vanhemman välille,
hyväksynnän kokemuksesta sekä taloudellisen vastuunjakamisen onnistumisesta van-
hempien välillä. Mitä merkityksiä näille kokemuksille voidaan antaa? Ainakin niiden
voidaan todeta jollakin tavoin auttaneen vanhempia elämässä eron jälkeen. Erityisesti
haastatteleman vanhemmat nostivat nämä voimaantumisen kokemukset kertomuksis-
saan hyvin korkealle, ja ne olivat asioita, joista vanhemmat antoivat työntekijälle eniten
kiitosta.

7.2 Onnistunut perheasioiden sovittelutyö ja kehitystarpeet

Olen poiminut aineistostani vanhempien keskeiset näkemykset lastenvalvojan kanssa
työskentelystä, ja vetänyt näitä yhteen voimaantumisteorian viitekehyksessä.
Keräämästäni aineistosta on selkeästi nähtävissä kolme pääteemaa, jotka vanhempien
mukaan määrittelevät onnistuneen perheasioiden sovittelutyön. Näitä ovat asiakkaan
kohtaaminen, konkretia ja luottamus. Asiakkaan kohtaamisella tarkoitan tässä
yhteydessä asiakassuhteessa ja tapaamisissa tapahtuvaa asiointia, johon sisältyy paitsi
verbaalinen kanssakäyminen, myös eleet ja yleinen käyttäytyminen. Aineistoni
vanhemmat määrittivät onnistuneen kohtaamisen tärkeimmiksi tekijöiksi asiakkaan
kuuntelemisen ja aidon läsnäolon tilanteessa. Vanhemmat kokivat selkeästi
onnistuneeksi kohtaamiseksi myös vanhempien puolueettoman ja tasavertaisen
kohtelun, sekä vanhemman kokemuksiin ja kertomuksiin uskomisen ja näihin
luottamisen, hyväksynnän ilmaisemisen sekä kannustamisen vaikeassa tilanteessa
jaksamiseen.

Konkretialla tarkoitan konkreettista vanhempien auttamista. Tämä pitää sisällään
neuvontaa ja vanhempia koskevien asioiden etenemisestä sekä mahdollisista

muutoksista tiedottamisen. Vanhemmat kokivat eri työvaiheiden avaamisen ja selittämisen heitä osallistavaksi toiminnaksi, mikä synnytti luottamusta asiakassuhteeseen. Myös työntekijän toiminnan, päätösten ja valintojen perustelu koettiin merkittäväksi luottamuksen synnyttäjäksi.

Viimeisenä teemana vanhempien kokemuksista nousikin esiin yleisen luottamuksen merkitys. Tähän vaikutti paitsi edellä listaamani asiat, myös työntekijän avoimuus ja selkeän roolin ottaminen tapaamisissa. Lastenvalvojan tavoitettavuus oli vanhemmille tärkeää. Mielestäni tässä yhteydessä on tärkeää korostaa, että kukaan aineistoni vanhemmista ei olettanutkaan työntekijän olevan aina puhelimen tai sähköpostin päässä, mutta mikäli vastauksen sai muutaman päivän kuluessa, olivat vanhemmat kokeneet sen riittäväksi. Osaltaan tähän liittyen, vanhemmat arvostivat merkittävästi myös sitä, että työntekijä piti kiinni lupauksistaan – teki mahdollisia lisäselvityksiä, otti yhteyttä muihin palvelutahoihin vanhempien tarpeen mukaan tai esimerkiksi vain soitti silloin, kun oli luvannut.

Päättelen, että kehitystarpeita lastenvalvojan työssä vanhempien kokemusten mukaan on luonnollisesti näillä samoilla saroilla. Karkea yhteenveto aineistostani olisi, että tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat olivat enemmän pettyneitä kuin tyytyväisiä lastenvalvojan kanssa työskentelyyn. Erityisen huomiota herättävää on mielestäni kuitenkin se, että negatiiviset kokemukset liittyivät myös lastenvalvojan perustyönkuvan hoitamiseen – sovitteluun ja sopimuksen vahvistamiseen. Ennakkoletukseni oli, että vanhempien nimeämät kehitystarpeet lastenvalvojan työlle liittyisivät enemmän esimerkiksi negatiiviseen asenteeseen tai puolueelliseen kohteluun työntekijän osalta. Puolueellisuuden teema ei kuitenkaan omassa aineistossani noussut esiin kuin yhden vanhemman kokemuksessa.

Siispä tutkimustulokseni vanhempien kokemuksista lastenvalvojan työstä poikkeavat merkittävästi esimerkiksi johdannossa mainitsemassani Kaisa Meriö-Mielosen (2011) Pro Gradu -tutkimuksen tuloksista. Toki poikkeavaa tutkimuksissamme oli, että Meriö-Mielosen haastattelemat vanhemmat olivat asioineet perheasioiden sovittelutyön piirissä perheneuvolassa, minne vanhemmat mahdollisesti hakeutuvat jo eroa aikaisemmassa vaiheessa ja sovittelutyö on keskeisessä, eroa ennaltaehkäisevässäkin roolissa.

Koen, että tutkimukseni tuo esiin erovanhemmuuden teemaan liittyen täysin

uudenlaisen näkökulman. Vanhempien kokemuksia perheasioiden sovittelusta voimaantumisen viitekehyksessä ei ymmärtääkseni ole tutkittu aikaisemmin, mikä synnyttää myös uusia kysymyksiä ja näin myös jatkotutkimuksen aiheita. Koska myös Kääriäisen (2008) tulos tutkimuksessaan oli, että lastenvalvojan keinot perheasioiden sovittelutyössä eivät ole kaikilta osin vanhempien tarpeita vastaavia, uskallan olettaa, että oman tutkimukseni tulokset ovat yleistettävissä. Tutkimukseni perusteella voidaan päätellä, että lastenvalvojan työn sisältöä ja työtapoja tulisi kehittää erityisesti mainitsemillani kohtaamisen, konkretian ja luotettavuuden sarjoilla. Miksei työtapojen kehitystä tai uusia linjauksia voitaisi tehdä tavoitteena vanhemman ja näin koko perheen voimaantuminen eron jälkeen? Ymmärrän, että lastenvalvoja toimii perheasioiden sovittelutyössä ennen kaikkea lapsen äänenä ja lapsen edun valvojana, mutta ei tunnu mahdolliselta, että vanhemman voimaantuminen omassa vanhemmuudessaan sekä mahdollisesti omassa henkilökohtaisessa elämässään vaikuttaisi lapseen negatiivisesti.

8 Pohdinta

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää vanhempien kokemuksia lastenvalvojan työstä. En halunnut mitata tyytyväisyyttä, vaan halusin kuumeisesti löytää jonkun uudenlaisen viitekehyksen erovanhemmuuden teemaan. Empowerment -teoria oli kiinnostanut minua koko opintojeni ajan, sillä se tuntui mielestäni uudelta ja tuoreelta sosiaalityön kentillä. Teoriaopintoja käydessäni pohdin jatkuvasti miten voimaantumisteoriaa voisi toteuttaa käytännössä. Kun oma mielenkiintoni ohjautui opintojen edetessä enemmän ja enemmän perhetyön pariin ja lopulta ajankohtaiseksi tuli viiden viikon käytännönjakson toteuttaminen lastenvalvojen ohjauksessa, huomasin pyöritteleväni voimaantumisen teemaa lastenvalvojen työtä ja asiakastapaamisia vanhempien kanssa tarkkaillessani.

Pro Gradu -tutkimukseni aiheeksi vanhempien voimaantuminen hioutui vasta viime metreillä, tutkimukseni jo aloitettuani. Haastavaa empowerment -teorian käyttäminen erovanhemmuuden teemassa mielestäni oli siksi, että kuten työssä toin esiin, voimaantumisen kokemus mielletään usein tapahtuvaksi silloin, kun yksilö on syrjäytynyt jostakin, on marginaaliryhmässä valtaväestöön nähden. Lisäksi mitä enemmän empowerment -teoriaan perehdyin, sitä enemmän alkoi tuntua siltä, että kyseisen teorian valossa tarkasteltavat asiakkaat ovat oman elämänsä suhteen vähimmässä määrin päätösvaltaisia ja voimaantumisen nähdään tapahtuvan pääasiassa oman päätösvallan lisäämisenä vastuunottamisena.

Omaan tutkimukseeni tämä voimaantumiskäsitys ei kuitenkaan sopinut, sillä vanhemmat ovat täysin päätösvaltaisia lastenvalvojan kanssa asioidessaan. Oma tutkimuskenttäni poikkeaa näin ollen lähes ääripäähän yleisestä voimaantumiskäsityksestä, sillä työntekijällä ei ole vanhempien tekemään päätökseen minkäänlaista päätösvaltaa ja sopimukseen pääseminen lapsen asioista on täysin vanhempien itsensä vastuulla. Millaista voimaantumista sitten perheasioiden sovittelutyön avulla voi tapahtua? Pohdin tätä kysymystä pitkään ja epäröin useaan otteeseen, mutta kuitenkin koin, että näkökulma olisi tärkeä tuoda esille.

Jotta olisin päässyt voimaantumisen kokemuksiin täydellisesti kiinni, olisi aineisto ollut

hyvä koostaa pelkistä haastatteluista. En voinut mainita voimaantumisen kokemusta suoraan keskustelupalstoille laittamassa kirjoituspyynnössäni, joten en voinut kuin toivoa parasta. Onneksi kaikista sähköpostitse saamistani kertomuksista voimaantumisen kokemukset olivat helposti poimittavissa. Myös molemmat haastateltavani olivat hyvin avoimia ja tarkentavia kysymyksiä kertomuksista ei juuri tarvinnut tehdä. Olen hyvin kiitollinen haastatelluille, ja toki myös sähköpostitse tarinansa kertoneille vanhemmille – heidän kokemuksensa olivat arvokkaita, merkittäviä ja tutkimukseni kannalta ensiarvoisen tärkeitä. Haastateltujen vanhempien kokemukset olivat yllättävän samankaltaisia, sillä he molemmat olivat asioineet kahden eri lastenvalvojan kanssa, joista toisesta kokemus oli erittäin positiivinen ja toisesta negatiivinen. Tämä vahvisti entisestään käsitystäni työn onnistumisen ja voimaantumisen mahdollisuuden työntekijäsidonnoisuudesta. Myös sähköpostikertomukset olivat niin mielenkiintoisia ja moninaisia, että mieleni olisi tehnyt tavata myös nämä vanhemmat henkilökohtaisesti.

On mahdollista, että mikäli aineistoni olisi koostunut pelkästään haastatteluista, olisi se antanut vielä tarkempaa tietoa toteutuneesta voimaantumisesta ja työn mahdollisista kehittämistarpeista. Toisaalta tämä olisi todennäköisesti sulkenut pois aineiston maantieteellisen laajuuden, ja sijoittunut yhden kaupungin sisälle. Aineistonkeruu oli tutkimukseni kriittisin vaihe ja suurin kipukohta, mutta lopulta olen tyytyväinen, että päädyin yhdistelemään aineistonkeruutapoja ja sain tutkimukseeni mukaan kuuden vanhemman kokemukset.

Itseäni pohditutti tutkimusta suunnitellessani ja nyt edelleen, jo sen loppuvaiheessa se, miten paljon tutkimustuloksiin vaikuttaa negatiivisen palautteenannon kulttuuri. Myönnettäköön, että Meriö-Mielosen Pro Graduun tutustuessani olin hyvin yllätynyt hänen tutkimuksensa tuloksista, sillä oma ennako-oletukseni oli niin vahvasti se, että perheasioiden sovittelutyö ei ole ainakaan kaikilta osin vanhempien tarpeita ja odotuksia vastaavaa, mikä vaikuttaa toki myös voimaantumisen kokemukseen ja työn merkityksellisyyteen. Kuitenkin tutkimukseni molemmat haastattelut tehtyänä ja kuultuani kaiken sen positiivisen palautteen ja kokemukset jotka molemmilla vanhemmilla olivat toisesta työntekijästään, aloin suhtautua kriittisemmin omaan ennako-oletuksiini. Kun aineistonkeruvaihe kaikkiaan oli ohi ja olin tutustunut saamiini sähköpostikertomuksiin, palasin pohdinnoissani taas juurilleni – sähköposteihin kirjailut kokemukset poikkesivat haastattelujen pääosin positiivisista

kokemuksista merkittävästikin, ja voimaantumisen kokemuksia oli hankalampi, joskaan ei mahdotonta poimia.

Näin ollen tuleekin pohtia onko negatiivista palautetta helpompi antaa kirjallisesti kuin suullisesti? Toisaalta molemmat haastatellut vanhemmat kertoivat avoimesti myös negatiivisista kokemuksistaan toisen työntekijän kohdalla, joten on kyseenalaista miten luotettavana tätä oletusta negatiivisen palautteen antamisen helppoudesta kirjallisesti voidaan pitää. Toisaalta pohdinta voidaan kääntää myös toisin päin – tarttuivatko kirjoituspyyntöni helpommin he, joilla kokemukset olivat negatiivisemmat? Kokivatko he palautteen antamisen tärkeämmäksi kuin he, joilla kokemukset ovat mahdollisesti olleet positiivisemmat ja työn odotukset ovat täyttyneet?

Mielenkiintoista on spekuloida myös sitä, jos olisin toteuttanut tutkimukseni alkuperäisen suunnitelmani mukaan, eli määrällisenä tutkimuksena. Taas on peilattava tätä mahdollisuutta Meriö-Mielosen tekemään tutkimukseen, joka oli toteutettu nimenomaan määrällisesti postikyselynä. Olisiko tutkimustulos voimaantumisen kokemuksista ollut yksityiskohtaisempi määrällisessä aineistonkeruussa? Olisiko vanhemmilla ollut helpompi nimetä näitä kokemuksia jos he olisivat vastanneet tutkimukseeni kirjallisesti kyselylomakkeella?

Kuten jo aikaisemminkin totesin, mielestäni tutkimusaiheittani voisi vielä jatkaa ja jalostaa jatkotutkimukseksi. Itselleni heräsi mielenkiinto aineistoa analysoidessani vanhempien voimaantumisen suhteesta lapsen hyvinvointiin eron jälkeen ja esimerkiksi uusperhe-tilanteessa. Lisäksi pohdin myös sitä, millä tavalla voimaantumista voitaisiin tukea ja mahdollistaa myös perheasioiden sovittelutyön ulkopuolella, esimerkiksi niiden jatkopalveluiden piirissä joihin vanhemmat ja perheet voivat lastenvalvojankin ohjaamana hakeutua, eli esimerkiksi erilaisissa vertaistukiryhmissä. Oletukseni on, että voimaantumisen merkitys ja tavoite on juurikin esimerkiksi erilaisissa vertaistukiryhmissä suuremmissa roolissa kuin perheasioiden sovittelutyössä.

Tutkimukseni yhteiskunnallista merkittävyyttä pohtiessa on katsottava laajempaa kokonaiskuvaa. Olen tässä tutkimuksessa tuonut useaan otteeseen esiin näkemykseni siitä, miten suuri ennaltaehkäisevän vaikuttamisen mahdollisuus perheasioiden sovittelutyöllä mielestäni on: mikäli vanhempien ero tulee hoidetuksi hyvin, voi se ehkäistä useiden sosiaalisten ongelmien kasautumista. Ero perheessä koskettaa montaa

henkilöä joko suoraan tai välillisesti, ja huonosti hoidettu ero voi aiheuttaa vaikeita ja kerrostuvia sosiaalisia ongelmia – pahimmillaan ylettyen yli useamman sukupolven. Tästä näkökulmasta voin todeta, että yleisesti asiakkaan voimaantumisen kriisitilanteessa sosiaalityön vaikutuksesta on merkittävä yhteiskunnallinen merkitys.

Kaikkiaan olen tutkimukseeni tyytyväinen. Pidin loppuun asti kiinni omasta kiinnostuksestani erovanhemmuuden teemaa kohtaan, ja vaikka varsinkin aineistonkeruuvaiheessa eteneminen ja tutkimuksen valmistuminen tuntui takkuiselta, sain lopulta kasaan mielestäni kattavan aineiston ja tutkimuksen aiheestani. Erivanhemmuuden teema kiinnostaa minua edelleen, ja toivon voivani tulevaisuudessa työskennellä paitsi perheiden myös perheasioiden sovittelutyön parissa. Haluaisin päästä työskentelemään voimaantumisen tavoitteita edistäen ja kantamaan oman korteni kekoon työtapojen uudistamisessa ja uusien näkökulmien esiin tuomisessa.

Haluan korostaa, että perheasioiden sovittelussa keskiössä on lapsi. Vaikka olen keskittynyt tutkimuksessani vanhemman näkökulmaan, kokemuksiin ja voimaantumiseen, tähdätään tällä kaikella lapsen hyvinvointiin. Koska lapsi ei voi itse vaikuttaa vanhempien päätökseen, on muiden aikuisten pidettävä hänen puoliaan ja huolehdittava, että lapsen elämään ratkaisevasti vaikuttavat päätökset tehdään hänen etuaan silmälläpitäen. Kuitenkin mikäli vanhempi kokee perheasioiden sovittelutyön tuloksena voimaantumista omassa vanhemmuudessaan ja/tai oman henkilökohtaisen elämän tasapainottamisessa ja identiteetin rakentumisessa eron jälkeen, on tällä väistämättä positiivinen vaikutus myös lapseen.

Näkemykseni on, että voimaantunut vanhempi pystyy ja haluaa toimia rehtinä kumppanina yhteistyövanhemmuussuhteessa parisuhteen päättymisen jälkeen, ajattelee kaikissa ratkaisuissaan ensisijaisesti lapsen parasta sekä on valmis keskustelemaan ja neuvottelemaan kaikista lapseen liittyvistä asioista yhteistyössä toisen vanhemman kanssa. Näin turvataan niin sanotun kolmiosuhteen lapsen ja vanhempien välillä jatkuminen vanhempien välisen parisuhteen päättymisestä huolimatta. Tämä suhde on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen turvaamisen kannalta ensiarvoisen tärkeä, ja mikäli tämän saavuttamiseen voidaan perheasioiden sovittelutyöllä vaikuttaa, on tätä mielestäni tavoiteltava. Voimaantunut vanhempi voidaan nähdä merkittävänä vaikuttajana myös lapsen voimaantumisen saavuttamiseen, ja koska yhä useamman lapsen vanhemmat eroavat jo

lapsen ollessa alle kouluikäinen, voimaantumisen kokemuksia tarvitaan – niin aikuisten kuin lasten keskuudessa.

Lähteet

- Airio, Ilpo 2010: Avioero suomalaiseen tapaan. Lähivanhemman ja lasten taloudellinen selviäminen erosta. Teoksessa Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.) 2010: Perhepiirissä. Vammalan Kirjastopaino Oy. Sastamala. 196 – 214.
- Antikainen, Mari; Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo 2009: Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalvelussa. Teoksessa Kääriäinen, Aino; Hämäläinen, Juha & Pölkki Pirjo (toim.) 2009: Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Hakapaino Oy. Helsinki. 194 – 218.
- Auvinen, Maija 2002: Huoltoriita ja sosiaalitoimi. Teoksessa Litmala, Marjukka (toim.) 2002: Lapsen asema erossa. WS Bookwell Oy. Juva. 111 – 168.
- Compton, Beulah R. & Galaway, Burt & Cournoyer Barry R. 2005: Social Work Process. Thomson Brooks/Cole. Belmont.
- Dolto, Françoise & Angelino, Ines 2005: Kun vanhemmat eroavat. Suom. Sari Hongell. ASPakett. Tallinna.
- Eydal, Guoný Björk & Kröger, Teppo 2010: Nordic family policies: constructing contexts for social work with families. Teoksessa Forsberg, Hannele & Kröger, Teppo (toim.) 2010: Social work and child welfare politics. The Policy Press. Great Britain. 11 – 27.
- Gottberg, Eva 1997: Lasten huolto, huoltoriidat ja pakkotäytäntöönpano. Turun oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Unipaps. Turku.
- Hokkanen, Liisa 2009: Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Mäntysaari, Mikko; Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalityö ja teoria. PS-kustannus. Juva. 315 – 337.
- Hokkanen, Liisa 2014: Autetuksi tuleminen. Valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimijuudet. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Häkkänen-Nyholm, Helinä 2010: Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa. Julkaisussa Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim. Numero 5/2010. 499 – 505.
- Jallinoja, Riitta 2000: Perheen aika. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Judén-Tupakka, Soila 2007: Askelia fenomenologiseen analyysiin. Fenomenologinen menetelmä empiirisessä tutkimuksessa. Teoksessa Syrjäläinen, Eija; Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti (toim.) 2007: Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere. 62 – 94.
- Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Karvonen, Erkki; Kortelainen, Terttu & Saarti, Jarmo 2014: Julkaise tai tuhoutu! Johdatus tieteelliseen viestintään. Hansaprint Oy. Vantaa.
- Kruk, Edward 2013: Equal Parenting Presumption: Social Justice in the Legal Determination of Parenting after Divorce. McGill-Queen's University Press MQUP. Kanada.
- Kukkonen, Jani 2014: Millaisin ehdoin kokemus voi olla tutkimuskohteena mahdollinen? Mielenfilosofisia lähtökohtaetoja kokemuksen tutkimukselle. Teoksessa Koivisto, Kaisa; Kukkola, Jani; Lomamaa, Timo & Sandelin, Pirkko (toim.) 2014: Kokemuksen tutkimus IV. Annan kokemukselle mahdollisuuden. Hansaprint Oy. Vantaa. 31 – 56.
- Kuronen, Marjo 2003: Eronnut perhe? Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) 2003: Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Yliopistopaino. Helsinki. 103 – 120.
- Kääriäinen, Aino 2008: Erotilanteessa tarvitaan ja kaivataan tukea. Teoksessa Mykkänen-Hänninen, Riitta & Kääriäinen, Aino 2008: Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa.

- Hakapaino Oy. Helsinki. 40 – 43.
- Laitinen, Merja & Kemppainen, Tarja 2010: Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) 2010: Asiakkuus sosiaalityössä. Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus. Tallinna.
- Litmala, Marjukka 2001: Avioero prosessin piirteet. Tutkimus helsinkiläisistä avioeroista vuonna 2000. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Margulies, Sam 2007: Working with Divorcing Spouses: How to Help Clients Navigate the Emotional and Legal Minefield. Guilford Press. New York.
- Metsämuuronen, Jari 2008: Laadullisen tutkimuksen perusteet. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä. 3. uudistettu painos.
- Meriö-Mielonen, Kaisa 2011: Perheasioiden sovittelu asiakkaan näkökulmasta: Asiakkaiden odotusten ja niiden toteutumisen tarkastelua. Pro Gradu tutkielma, Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.
- Miettinen, Timo; Pulkkinen, Simo & Taipale, Joonas 2010: Johdanto. Teoksessa Miettinen, Timo; Pulkkinen, Simo & Taipale, Joonas (toim.) 2010: Fenomenologian ydinkysymyksiä. Hakapaino. Helsinki. 9 – 22.
- Miettinen, Timo 2010: Fenomenologia ja sosiaalisen todellisuuden rakentuminen. Teoksessa Miettinen, Timo; Pulkkinen, Simo & Taipale, Joonas (toim.) 2010: Fenomenologian ydinkysymyksiä. Hakapaino. Helsinki. 151 – 183.
- Mykkänen-Hänninen, Riitta & Kääriäinen, Aino 2009: Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Mönkkönen, Kaarina 2007: Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Pehkonen, Anni & Väänänen-Fomin Marja 2011: Arvojen ja etiikan dilemma sosiaalityössä. Teoksessa Pehkonen, Anni & Väänänen-Fomin (toim.) 2011: Sosiaalityön arvot ja etiikka. PS-kustannus. Juva. 7 – 10.
- Perttula, Juha 2014: Fenomenologia aikuisen kehityksessä. Teoksessa Koivisto, Kaisa; Kukkola, Jani; Latomaa, Timo & Sandelin Pirkko (toim.) 2014: Kokemuksen tutkimus IV. Annan kokemukselle mahdollisuuden. Hansaprint Oy. Vantaa. 73 – 90.
- Räsänen, Juhani 2014: Voimaantuminen ja elämänpolitiikka. Voimaantumisen resurssiteoria, uskaltava vastuullisuus, valinta, optimointi ja kompensointi. Lector Kustannus Oy. Printon.
- Siitonen, Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun Yliopisto. Oulu.
- Taskinen, Sirpa 2001: Lapsen etu erotilanteessa. Opas sosiaalitoimelle. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Ulvinen, Veli-Matti 2014: Syrjäytymisen ja hyvinvoinnin kokemuksen tutkimuksesta. Teoksessa Koivisto, Kaisa; Kukkola, Jani; Latomaa, Timo & Sandelin Pirkko (toim.) 2014: Kokemuksen tutkimus IV. Annan kokemukselle mahdollisuuden. Hansaprint Oy. Vantaa. 91 – 111.
- Valjakka, Eeva 2002: Lapsen huolto, asuminen ja tapaamisoikeus. Teoksessa Litmala, Marjukka (toim.) 2002: Lapsen asema erossa. WS Bookwell Oy. Juva. 35 – 109.
- Vidén, Sari 2007: Ammattilaisten neuvot vanhemmille. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) 2007: Perhetyön tieto. Vastapaino. Tampere. 106 – 127.

Painamattomat lähteet:

Oikeusministeriö 2015, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>
Viitattu 16.1.2015

Oikeusministeriö 2015, <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/198303>
Viitattu 8.4.2015

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012,
[www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-
context=fi/ohjeet-ja-julkaisut](http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-context=fi/ohjeet-ja-julkaisut)
Viitattu 10.4.2015

Liitteet

Liite 1. Kirjoituspyyntö

Hei!

Teen Pro Gradu -tutkimusta Lapin yliopistoon vanhempien kokemuksista lastenvalvojan kanssa työskentelystä. Aihetta on tutkittu verrattain vähän, minkä vuoksi aineiston saaminen on ensiarvoisen tärkeää. Tutkimukseni ensisijaisena tavoitteena on siis saada vanhempien ääntä ja mielipidettä kuuluviin. Pyytäisinkin sinua siis kirjoittamaan minulle kokemuksistasi. Voit kirjoituksessasi pohtia esimerkiksi seuraavia teemoja:

Asiakkuuden alkaminen ja kesto

Odotukset lastenvalvojan työstä

Mitä hyvää, mitä kehitettävää?

Konkreettiset muutokset arjessa lastenvalvojan kanssa työskentelyn jälkeen

Tarinasi voi olla lyhyt tai pitkä, ja voit itse valita mistä haluat kirjoittaa. Aineisto tulee vain minun käyttöni, ja tutkimusraportista henkilönimet ja muut tunnistetiedot muutetaan yksityisyytesi turvaamiseksi. Voit myös kirjoittaa nimettömänä, mutta ilmoitathan kuitenkin ikäsi ja sukupuolesi. Voit lähettää tarinasi minulle sähköpostilla osoitteeseen riyylisau@ulapland.fi 20.10.2014 mennessä. Jos haluat tietoa valmistuneesta tutkimuksestani, liitä viestin mukaan yhteystietosi. Lisäksi jos sinulla on kysyttävää tutkimukseeni liittyen, vastaan mielelläni sähköpostitse. Lisätietoja voit halutessasi kysyä myös ohjaajaltani.

Lämmin kiitos osallistumisesta tutkimukseeni!

Ystävällisin terveisin,

Riikka Ylisaukko-oja

Sosiaalityön opiskelija, Lapin yliopisto

Graduohjaaja

Sanna Väyrynen, Lehtori, Lapin yliopisto

sanna.vayrynen@ulapland.fi

Liite 2. Saatekirje**Hei!**

Teen parhaillaan sosiaalityön Pro Gradu -tutkielmaa Lapin yliopistolle, aiheenani erovanhemmuus ja lastenvalvojan työ. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaista palvelua vanhemmat ovat kokeneet saaneensa lastenvalvojalta, ja millaisia kehittämisideoita heillä palvelun käyttäjinä olisi työlle. Tutkielma on sosiaalityön pääaineen opinnäytetyö, ja ohjaajani toimii professori Johanna Hurtig.

Tutkimusaineisto kerätään haastattelemalla vanhempia, jotka ovat asioineet tai asioivat edelleen lastenvalvojan luona lapsensa huollosta, asumisesta ja elatuksesta koskevissa asioissa eron jälkeen. Tutkielman avulla voidaan tuottaa tietoa vanhempien kokemuksista saamaansa palvelun laadusta ja siitä, miten työtä voitaisiin kehittää tulevaisuudessa. On tärkeää saada selville vanhempien aitoja kokemuksia palveluista, ja tuoda näin palvelunkäyttäjien ääni kuuluviin.

Tutkielman tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti ja haastateltavien henkilötiedot jäävät ainoastaan tutkijan nähtäväksi, eikä valmiista tutkielmasta voi tunnistaa yksittäisiä vanhempia tai perheitä. Toivon osallistumistasi tutkimukseen, sillä tutkielman avulla pyrimme kehittämään lastenvalvojien työtä entistä paremmin vanhempia vaikeassa elämäntilanteessa palvelevaksi. Mikäli kiinnostuit, otathan minuun yhteyttä sähköpostitse. Haastattelut tapahtuvat Lasten ja nuorten talolla, osoitteessa Kasarmikatu 7, 53900 Lappeenranta.

Ystävällisin yhteistyö terveisin,**Riikka Ylisaukko-oja**

Sosiaalityön opiskelija

riylisau@ulapland.fi

*Liite 3. Suostumuslomake***SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA**

Haastattelu koskee pro gradu -tutkielmaani, joka käsittelee vanhempien kokemuksia ja kehittämissideoita lastenvalvojan työn suhteen. Tutkimuksen aineisto kerätään haastattelemalla lastenvalvojan luona asioivia/asioineita vanhempia.

Haastattelut nauhoitetaan. Tutkimuksen tekijä sitoutuu tuhoamaan haastatteluaineiston, tallenteet ja muun materiaalin haastattelun analysoinnin jälkeen. Tutkimuksen ja sen tulosten esittelyn yhteydessä ei missään vaiheessa tule ilmi haastateltavien henkilöllisyys, paikkakunta tai mikään tunnistettavuuteen liittyvä tekijä. Saatuihin tietoihin nähden tutkimuksen tekijä noudattaa salassapitosäännöksiä.

Allekirjoittamalla tämän suostumuslomakkeen, suostun haastateltavaksi tutkimukseen.

Päiväys __/__/2014

Allekirjoitus

Nimenselvennys